

Interdisciplinarni znanstveni skup

Antika u hrvatskoj kulturi, umjetnosti i književnosti u „dugom“ 18. stoljeću

Izdavač

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF-press

Za izdavača

Domagoj Tončinić

Organizator

Istraživačka grupa za proučavanje 18. stoljeća u hrvatskim zemljama (IGOS) u suradnji s Odsjekom za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskim institutom za povijest i Leksikografskim zavodom Miroslav Krleža

Urednici

Dubravka Botica, Iva Mandušić, Filip Novosel, Teodora Shek Brnardić

Pokrovitelji

Zaklada Adris, Zaklada HAZU

Organizacijski odbor skupa

Teodora Shek Brnardić (Hrvatski institut za povijest),
Dubravka Botica (Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofskog fakulteta u Zagrebu),
Iva Mandušić (Leksikografski zavod Miroslav Krleža),
Filip Novosel (Hrvatski institut za povijest)

Znanstveni odbor skupa

Teodora Shek Brnardić (Hrvatski institut za povijest), Dubravka Botica (Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Sanja Cvetnić (Odsjek za povijest umjetnost, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Vjera Katalinić (Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatske glazbe i Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu), Ivana Horbec (Hrvatski institut za povijest), Lovorka Čoralić (Hrvatski institut za povijest), Iva Mandušić (Leksikografski zavod Miroslav Krleža), Goranka Šutalo (Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Filip Novosel (Hrvatski institut za povijest)

Prijevod sažetaka na engleski

Maja Žvorc

Naklada

80 kom

Tisak

Kolor Klinika d.o.o

Grafičko oblikovanje naslovnice i računalni slog

Marko Maraković

ISBN

978-953-379-130-2

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001204384.

INTERDISCIPLINARNI ZNANSTVENI SKUP

**ANTIKA U HRVATSKOJ KULTURI, UMJETNOSTI I
KNJIŽEVNOSTI U „DUGOM“ 18. STOLJEĆU**

Zagreb, 30. studenog 2023. – 2. prosinca 2023.
Filozofski fakultet – Leksikografski zavod Miroslav Krleža

 FF press

Interdisciplinarni znanstveni skup

Antika u hrvatskoj kulturi, umjetnosti i književnosti u „dugom“ 18. stoljeću

Zagreb, Filozofski fakultet – Leksikografski zavod Miroslav Krleža
30. studenog – 2. prosinca 2023.

Četvrtak, 30. 11. 2023. Filozofski fakultet

8:30-9:00

Registracija sudionika skupa

9:00-9:30

Otvaranje skupa

izv. prof. dr. sc. Domagoj Tončinić, dekan Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. Miroslav Akmadža, ravnatelj Hrvatskog instituta za povijest

dr. sc. Filip Hameršak, ravnatelj Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža

prof. dr. sc. Dragan Damjanović, pročelnik Odsjeka za povijest
umjetnosti

dr. sc. Teodora Shek-Brnardić i prof. dr. sc. Dubravka Botica, u ime
organizacijskog odbora skupa

9:30-10:15

Uvodno predavanje *Lica 18. stoljeća* (prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović,
Odsjek za komparativnu književnost, Filozofski fakultet u Zagrebu)

10:15-10:45

pauza za kavu

10:45-12:00

Uporaba latinskog jezika u dugom 18. stoljeću

Moderator: Iva Mandušić

10:45-11:00 – Violeta Moretti, *Uloga latinske pjesničke poslanice u konverzacijskoj kulturi ranog 18. stoljeća: slučaj Pavla Rittera Vitezovića*

11:00-11:15 – Ivan Marjanović, *Pjesme zahvalnice osječkih gimnazijalaca (1838. – 1842.)*

11:15-11:30 – Stipe Ledić, *Latinski jezik dvorskog agenta Josipa Keresturija*

11:30-12:00 – diskusija

12:00-13:30

pauza za ručak

13:30-14:45

Školstvo

Moderator: Teodora Shek Brnardić

13:30-13:45 – Rudolf Barišić, *Antičke teme u djelima bosanskih franjevaca u „dugom“ 18. stoljeću*

13:45-14:00 – Anamarija Bačvar, *Uporaba latinskog jezika u javnoj i privatnoj sferi. Opće odrednice administrativnog crkvenog latinskog jezika na primjeru kronike franjevačkog samostana u Vukovaru 1722. – 1780.*

14:00-14:15 – Maja Matasović, *Antika u školskom sustavu 18. stoljeća*

14:15.-14:45 – diskusija i kratka pauza

14:45-15:50

Antika u pravnim znanostima

Moderator: Katja Radoš Perković

14:45-15:00 – Tomislav Karlović, *lus commune i ugarsko-hrvatsko pravo – pravna poduka i kasna recepcija romanističkih koncepata*

15:00-15:15 – Mirza Hebib, *Dr. Luigi Cosinti: dubrovački profesor rimskog prava*

15:15-15:30 – Zrinko Novosel, *Antičke ideje u prirodnom pravu zagrebačkih pravnika kasnog Prosvjetiteljstva*

15:30-15:50 – diskusija

15:50-16:15

pauza za kavu

16:15-18:45 (17:15-17:30 kratka pauza)

Recepcija antičkih autora

Moderator: Maja Matasović

16:15-16:30 – Ema Bakran, *Satiričarevo zrcalo – 19. stih satire Ad Lectorem Džona Rastića*

16:30-16:45 – Petra Matović, Ana Mihaljević, *Sacrae Heliconis umbrae: grčka mitologija u opusu Bernarda Džamanjića (1735. – 1820.)*

16:45-17:00 – Lidija Ban Matovac, *Utjecaj antičke ekloge na pastoralnu liriku Matije Petra Katančića (1750. – 1825.)*

17:00-17:30 – diskusija i kratka pauza

17:30-17:45 – Sanja Perić Gavrančić, *Iz recepcije Ovidijevih Heroida: Sappho Phaoni u prijevodu Đure Ferića*

17:45-18:00 – Katja Radoš Perković, *Prijevodi libreta Pietra Metastasija (1698.-1782.) u 18. stoljeću u Dubrovniku*

18:00-18:15 – Ivana Lovrić Jović, *Grammatica della lingua illirica (1808.) pijarista F. M. Appedinija kao korpus za dubrovački dijakronijski rječnik u nastajanju*

18:15-18:45 – diskusija

Petak, 1. 12. 2023. Leksikografski zavod Miroslav Krleža

9:00-11:15 (10:00-10:15 kratka pauza)

Uporaba antike u kulturi i politici

Moderator: Marko Špikić

9:00-9:15 – Janja Dora Ivančić, *Uloga antike u djelima zadarskog nadbiskupa Mateja Karamana (1700. – 1771.)*

9:15-9:30 – Teodora Shek Brnardić, *Prosvjetiteljstvo u obrani latinskoga jezika: slučaj Marka Faustina Galjufa iz Dubrovnika*

9:30-9:45 – Daniel Premerl, *Ilustracije u knjizi Illyricum sacrum*

9:45-10:15 – diskusija i kratka pauza

10:15-10:30 – Dubravka Botica, *Carski adventus u Zagrebu - svečanosti povodom dolaska cara Franje I. u Zagreb 1818. godine*

10:30-10:45 – Feđa Milivojević, *Ivan Švear i istočni Jadran u antici*

10:45-11:00 – Luka Kazimović, *Plač nad kurijom Mirnovec – elegija kao kritika Napoleonove vlasti u 18. stoljeću*

11:00-11:15 – diskusija

11:15-11:45

pauza za kavu

11:45-14:00 (12:30-12:45 kratka pauza)

Otkrivanje antike na Jadranu

Moderator: Daniel Premerl

11:45-12:00 – Jelena Lakuš, *Nakladnička djelatnost na latinskom jeziku u Dalmaciji prve polovine 19. stoljeća*

12:00-12:15 – Petra Predoević Zadković, Palma Karković Takalić, *Važnost „dugog“ 18. stoljeća za poznavanje riječke antičke baštine*

12:15-12:45 – diskusija i kratka pauza

12:45-13:00 – Marko Špikić, *Antikvarno-historiografski prijemor i tumačenje antičkih spomenika Dalmacije u prosvjetiteljsko doba*

13:00-13:15 – Frane Prpa, *Antički lokaliteti uz Krku u izvorima 18. stoljeća*

13:15-13:30 – Katarina Miljak, *Miho Sorkočević o cavtatskom natpisu CIL III 1741*

13:30-14:00 – diskusija

14:00-15:30

pauza za ručak

15:30-17:00

Otkrivanje antike na kontinentu

Moderator: Zrinko Novosel

15:30-15:45 – Mislav Gregl, *Rasprava Baltazara Adama Krčelića (1715. – 1778.) o drevnoj Andautoniji*

15:45-16:00 – Pavao Nujić, *Antika u opisu Slavonije i Srijema F. W. von Taubea*

16:15-16:30 – Iva Mandušić, *Rimske terme u kontinentalnoj Hrvatskoj i njihova revitalizacija u 18. stoljeću*

16:30-17:00 – diskusija

17:00-17:30

pauza za kavu

17:30-18:30

Antika u vojsci

Moderator: Filip Novosel

17:30-17:45 – Filip Katanić, *Utjecaj dviju Ksenofontovih knjiga O zapovjedniku konjice i O konjaničkom umijeću na razvoj vojnog konjaništva u 18. st.*

17:45-18:00 – Juraj Balić, *Barbari na europskim bojištima u 18. stoljeću: prikaz krajišnika u Sedmogodišnjem ratu*

18:00-18:30 – diskusija

Subota, 2. 12. 2023. Leksikografski zavod Miroslav Krleža

9:30-11:15

Antika u kiparstvu

Moderator: Dubravka Botica

9:30-9:45 – Damir Tulić, *Antika u venecijanskoj skulpturi 18. stoljeća na nekoliko primjera iz Hrvatske*

9:45-10:00 – Danko Šourek, *Na ramenima antike: atlanti i herme u baroknoj altaristici sjeverozapadne Hrvatske*

10:15-10:30 – Mario Pintarić, *Antičke ideje u baroknom mramoru: kip svetog Jeronima u Rovinju i grupa Otmica Nimfe u Milanu*

10:30-10:45 – Martina Ožanić, *Antiklasične tendencije u razvoju altaristike u 18. stoljeću*

10:45-11:15 – diskusija

11:15-11:45

pauza za kavu

11:45-13:00

Antika u slikarstvu i primijenjenim umjetnostima

Moderator: Danko Šourek

11:45-12:00 – Marin Bolić, *Antičke teme u istraživanjima porečkoga biskupa Gasparea Negrija (1697. – 1778.)*

12:00-12:15 – Mateja Jerman, *Barokni klasicizam u Istri i Hrvatskom primorju: nekoliko zlatarskih primjera*

12:15-12:30 – Katarina Nina Simončić, *Analiza neoklasicističkih modnih načela utkanih u odjevne artefakte i portrete hrvatskog plemstva*

12:30-12:45 – Ivana Mance Cipek, *Klasicistički krajolik kao slikarski diskurs: loca amoena Franza Conrada Hötendorfa*

12:45-13:00 – diskusija

13:00-14:00

Završna diskusija i zatvaranje skupa

Interdisciplinary Conference

Antiquity in Croatian Culture, Art, and Literature in the "Long" 18th Century

Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences University of Zagreb
– The Miroslav Krleža Institute of Lexicography
30th November – 2nd December 2023

**Thursday, 30th November 2023 (Faculty of Humanities and
Social Sciences, Zagreb)**

08:30-09:00

Registration of the participants

09:00-09:30

Conference opening

Professor Domagoj Tončinić, Dean of Faculty for Humanities and Social Sciences, Zagreb,

Professor Miroslav Akmadža, Director of Croatian Institute History

Filip Hameršak, PhD, Director of The Miroslav Krleža Institute of Lexicography,

Professor Dragan Damjanović, Head of Department for Art History,

Teodora Shek-Brnardić, PhD and Professor Dubravka Botica, Organising committee

09:30-10:15

Opening lecture *"Faces of the 18th Century"* (keynote speaker Professor Cvijeta Pavlović, Department of Comparative Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb)

10:15-10:45

coffee break

10:45-12:00

The Role of the Latin Language in the long 18th Century

Moderator: Iva Mandušić

10:45-11:00 – Violeta Moretti, *The Role of Latin Epistolary Poems in the Conversational Culture of the Early 18th Century: The Case of Pavao Ritter Vitezović*

11:00-11:15 – Ivan Marjanović, *Gratitude Poems of Osijek High-School Students (1838–1842)*

11:15-11:30 – Stipe Ledić, *The Latin Language of the Court Agent Josip Keresturi*

11:30-12:00 – discussion

12:00-13:30

lunch break

13:30-14:45

Education

Moderator: Teodora Shek Brnardić

13:30-13:45 – Rudolf Barišić, *Ancient Themes in the Works of Bosnian Franciscans from the “Long” 18th Century*

13:45-14:00 – Anamarija Bačvar, *Use of Latin in the Public and Private Sphere. General Characteristics of the Administrative Church Latin on the Example of the Vukovar Franciscan Monastery Chronicle 1722–1780*

14:00-14:15 – Maja Matasović, *Antiquity in the 18th-Century School System*

14:15-14:45 – discussion and a short break

14:45-15:50

Antiquity in Legal Sciences

Moderator: Katja Radoš Perković

14:45-15:00 – Tomislav Karlović, *Ius commune and Hungarian and Croatian Law—Legal Education and the Late Reception of Romanist Concepts*

15:00-15:15 – Mirza Hebib, *Dr Luigi Cosinti: Dubrovnik Professor of Roman Law*

15:15-15:30 – Zrinko Novosel, *Ancient Ideas in Natural Law of Late-Enlightenment Zagreb Jurists*

15:30-15:50 – discussion

15:50-16:15

coffee break

16:15-18:45 (17:15-17:30 short break)

The Reception of Ancient Writers

Moderator: Maja Matasović

16:15-16:30 – Ema Bakran, *The Satirist's Mirror—the 19th Verse of the Satire Ad Lectorem by Džono Rastić*

16:30-16:45 – Petra Matović, Ana Mihaljević, *Sacrae Heliconis umbrae: Greek Mythology in the Oeuvre of Bernard Džamanjić (1735–1820)*

16:45-17:00 – Lidija Ban Matovac, *Influence of the Ancient Eclogue on the Pastoral Lyric Poetry of Matija Petar Katančić (1750–1825)*

17:00-17:30 – discussion and a short break

17:30-17:45 – Sanja Perić Gavrančić, *From the Reception of Ovid's Heroides: Sappho to Phaon Translation by Đuro Ferić*

17:45-18:00 – Katja Radoš Perković, *Translations of Librettos by Pietro Metastasi (1698–1782) in the 18th-Century Dubrovnik*

18:00-18:15 – Ivana Lovrić Jović, *Grammatica della lingua illirica (1808) by Piarist F. M. Appendini as a Corpus for the Dubrovnik Diachronic Dictionary in the Making*

18:15-18:45 – discussion

**Friday, 1st December 2023 (The Miroslav Krleža
Institute of Lexicography)**

09:00-11:15 (10:00-10:15 short break)

The Role of Antiquity in Culture and Politics

Moderator: Marko Špikić

09:00-09:15 – Janja Dora Ivančić, *The Role of Antiquity in the Works of Zadar Archbishop Matej Karaman (1700–1771)*

09:15-09:30 – Teodora Shek Brnardić, *Enlightenment in Defence of the Latin Language: The Case of Marko Faustin Galjuf from Dubrovnik*

09:30-09:45 – Daniel Premerl, *Illustrations in the Book Illyricum sacrum*

09:45-10:15 – discussion and a short break

10:15-10:30 – Dubravka Botica, *Imperial Adventus in Zagreb – Festivities Celebrating Emperor Francis I's Visit to Zagreb in 1818*

10:30-10:45 – Feđa Milivojević, *Ivan Švear and the Eastern Adriatic in Antiquity*

10:45-11:00 – Luka Kazimović, *Plaint over the Mirnovec Manor House – Elegy as a Criticism of Napoleon's Rule in the 18th Century*

11:00-11:15 – discussion

11:15-11:45

coffee break

11:45-14:00 (12:45-12:50 short break)

The Discovery of Antiquity on the Adriatic

Moderator: Daniel Premerl

11:45-12:00 – Jelena Lakuš, *Publishing in the Latin Language in Dalmatia during the first half of the 19th Century*

12:00-12:15 – Petra Predoević Zadković, Palma Karković Takalić, *The Importance of the "Long" 18th Century for Understanding Rijeka's Ancient Heritage*

12:15-12:45 – discussion and a short break

12:45-13:00 – Marko Špikić, *Antiquarian-Historiographical Controversy and Interpretation of the Dalmatian Ancient Monuments in the Age of Enlightenment*

13:00-13:15 – Frane Prpa, *Ancient Sites along the Krka River in the 18th-Century Sources*

13:15-13:30 – Katarina Miljak, *Miho Sorkočević on the Cavtat CIL III 1741 Inscription*

13:30-14:00 – discussion

14:00-15:30

lunch break

15:30-17:00

The Discovery of Antiquity in Continental Croatia

Moderator: Zrinko Novosel

15:30-15:45 – Mislav Gregl, *Baltazar Adam Krčelić's (1715–1778) Treatise on Ancient Andautonia*

15:45-16:00 – Pavao Nujić, *Antiquity in the Description of Slavonia and Srijem by F. W. von Taube*

16:15-16:30 – Iva Mandušić, *Roman Thermal Baths in Continental Croatia and their Revitalisation in the 18th Century*

16:30-17:00 – discussion

17:00-17:30

coffee break

17:30-18:30

Antiquity in the Military

Moderator: Filip Novosel

17:30-17:45 – Filip Katanić, *The Influence of Xenophon's books The Cavalry Commander and On Horsemanship on the Development of the 18th-Century Military Horsemanship*

17:45-18:00 – Juraj Balić, *Barbarians on European Battlefields in the 18th Century: Portrayal of Military Frontier Soldiers in the Seven Years' War*

18:00-18:30 – discussion

**Saturday, 2nd December 2023 (The Miroslav Krleža
Institute of Lexicography)**

09:30-11:15

Antiquity in Sculpture

Moderator: Dubravka Botica

09:30-09:45 – Damir Tulić, *Antiquity in Venetian 18th-Century Sculpture on Several Examples from Croatia*

09:45-10:00 – Danko Šourek, *On the Shoulders of Antiquity: Atlantes and Herms in Baroque Altars of North-western Croatia*

10:15-10:30 – Mario Pintarić, *Ancient Ideas in Baroque Marble: The Statue of St Jerome in Rovinj and the Abduction of a Nymph Group in Milan*

10:30-10:45 – Martina Ožanić, *Anti-Classical Tendencies in the Development of 18th-Century Altar Architecture*

10:45-11:15 – discussion

11:15-11:45

coffee break

11:45-13:00

Antiquity in Painting and Applied Arts

Moderator: Danko Šourek

11:45-12:00 – Marin Bolić, *Ancient Themes in the Research of Poreč Bishop Gaspare Negri (1697–1778)*

12:00-12:15 – Mateja Jerman, *Baroque Classicism in Istria and the Croatian Littoral: Several Goldsmithing Items*

12:15-12:30 – Katarina Nina Simončić, *Analysis of Neoclassical Fashion Principles Woven into Clothing Artefacts and Portraits of Croatian Nobility*

12:30-12:45 – Ivana Mance Cipek, *Neoclassical Landscape as Painting Discourse: Franz Conrad von Hötzendorf's loca amoena*

12:45-13:00 – discussion

13:00-14:00

Final discussion and conference closing

**Anamarija Bačvar, mag. educ. philol. et croat. lat. et mag.
educ. croat.**

Zagreb
ana.bacvar@gmail.com

Uporaba latinskog jezika u javnoj i privatnoj sferi. Opće odrednice administrativnoga crkvenog latinskog jezika na primjeru kronike franjevačkog samostana u Vukovaru (1722. – 1780.)

Uz to što je bitna za samostan, jedna je samostanska kronika izuzetno važno vrelo za istraživanje administrativnoga crkvenog latinskog jezika. Pokazalo se da upravo kronika franjevačkog samostana sv. Filipa i Jakova u Vukovaru sadrži mnoštvo korisnih dokumenata s bogatom leksikološkom ostavštinom. U sklopu projekta *Tihi pregaoci: redovnički prinosi hrvatskoj i europskoj kulturi*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marka Jerkovića, kolacionirana je i izdana kronika samostana od 1781. do 1826. godine. Još za vrijeme studiranja, sudjelovala sam u transkripciji i kolacioniranju te sam uočila mnogobrojne zanimljivosti tog stila i izbora stručnih termina. Cilj je kronike jezičnom analizom utvrditi neke opće odrednice administrativnoga crkvenog latinskog jezika, a istraživanjem vokabulara utvrditi odstupanja od klasičnog latinizeta, postojanje posuđenica unutar latinskog jezika kao i prisutnost novotvorenica. Isto tako nastojat će se podrobnije istražiti neke ustaljene fraze i termini karakteristični za latinski jezik kao jezik administracije.

Anamarija Bačvar studentica je druge godine poslijediplomskog studija kroatologije na Fakultetu hrvatskih studija. U sklopu projekta *Tihi pregaoci: redovnički prinosi hrvatskoj i europskoj kulturi* sudjelovala u izdavanju kronike franjevačkog samostana u Vukovaru. Glavna su područja njezina interesa administrativni crkveni latinski jezik i hrvatski latinizet 18. stoljeća o čemu je objavila nekoliko radova.

Anamarija Bačvar, mag. educ. philol. et croat. lat., mag. educ. croat.

Zagreb

ana.bacvar@gmail.com

Use of Latin in the Public and Private Sphere. General Characteristics of the Administrative Church Latin on the Example of the Vukovar Franciscan Monastery Chronicle 1722–1780

In addition to being significant for the monastery, a monastery chronicle is an extremely important source for researching administrative Church Latin. It turns out that the chronicle of the Franciscan Monastery of St Philip and James in Vukovar comprises many useful documents containing a rich lexicological legacy. As part of the project *Silent Enthusiasts: Monastic Contributions to Croatian and European Culture* under the guidance of Marko Jerković, PhD, assistant professor, the monastery chronicle from 1781 to 1826 was collated and published. Even during my studies, I took part in transcribing and collating the document and noticed many interesting features of the style used and the choice of professional terms. By performing a lexical analysis of the chronicle, I aim to determine some general characteristics of the administrative Church Latin and by researching vocabulary to establish any deviations from classical Latinity, the existence of loanwords within the Latin language, and the presence of coinages. I will also make an effort to examine in detail some known phrases and terms characteristic of Latin as the administrative language.

Anamarija Bačvar is a second-year postgraduate student of Croatology at the Faculty of Croatian Studies. She participated in publishing the Vukovar Franciscan Monastery chronicle within the project *Silent Enthusiasts: Monastic Contributions to Croatian and European Culture*. Her main areas of interest are administrative Church Latin and Croatian Latinity of the 18th century, on which she has published several papers.

dr. sc. Ema Bakran

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb

ebakran@lzmk.hr

ema.bakran@gmail.com

Satiričarevo zrcalo: 19. stih satire *Ad Lectorem* Džona Rastića

U središtu pažnje u istraživanju veze hrvatske književnosti 18. stoljeća s antičkom književnošću nalazi se 23. satira (poznata pod naslovom *Ad Lectorem*) dubrovačkoga pjesnika Džona Rastića (1755. – 1814.), preciznije, njezin 19. stih (*Qualis ego fuerim, vel qualis sim, oro, quid ad te?*) u kojem autor podcrtava svoj *credo* kad je u pitanju njegovo razotkrivanje, odnosno slikanje autoportreta u vlastitim tekstovima. U izlaganju će se razmotriti odnos Rastićevih antičkih prethodnika u žanru (Lucilije, Horacije, Juvenal) prema istom problemu te usporediti njihov pristup s Rastićevim.

Ema Bakran na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je grčki i latinski jezik i književnost 2012. te doktorirala na Poslijediplomskom studiju književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture s temom *Lik kao čitatelj – laži i proročanstva kao tekst u Sofoklovim tragedijama* 2022. (mentor: prof. dr. sc. Lada Čale Feldman). Od 2020. zaposlena je u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža u redakcijama *Hrvatske enciklopedije* i *Hrvatskog biografskog leksikona*.

Emma Bakran, PhD

Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb

ebakran@lzmk.hr

ema.bakran@gmail.com

The Satirist's Mirror: The 19th Verse of the Satire *Ad Lectorem* by Džono Rastić

In studying the connection between Croatian 18th-century literature and ancient literature, at the centre of attention is the 23rd satire (known under the title *Ad Lectorem*) by the Dubrovnik poet Džono Rastić (1755-1814.), namely its 19th verse (*Qualis ego fuerim, vel qualis sim, oro, quid ad te?*) in which the author emphasises his *credo* in exposing himself, i.e. painting a self-portrait in his own texts. The presentation will observe the attitude of Rastić's predecessors from classical antiquity in the same genre (Lucilius, Horace, Juvenal) towards the same problem and compare their approach to Rastić's.

Emma Bakran graduated in Greek and Latin language and literature at the Faculty of Humanities and Social Science in Zagreb in 2012, and she received her doctorate in the Postgraduate Studies in Literature, Performing Arts, Film, and Culture with the thesis *Character as Reader—Lies and Prophecies as Text in the Tragedies of Sophocles* in 2022 (mentor Lada Čale Feldman, PhD, full professor with tenure). Since 2020, she has been employed at the Miroslav Krleža Institute of Lexicography as a member of the editorial board of the *Croatian Encyclopaedia* and the *Croatian Biographical Lexicon*.

dr. sc. Juraj Balić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

jura.balic@gmail.com

Barbari na europskim bojištima u 18. stoljeću: prikaz krajišnika u Sedmogodišnjem ratu

Sigurnost prostranih granica Rimskoga Carstva temeljila se na limesu, nizu fortifikacijskih struktura pomoću kojih se više stoljeća nastojao spriječiti prodor barbarskih plemena. Važnu sastavnicu u tom obrambenom sustavu, kao i općenito u rimskoj vojsci, činile su skupine barbara. Više od tisuću godina nakon propasti Zapadnoga Rimskog Carstva novi obrambeni sustav – Vojna krajina (*Militärgrenze*) – uspostavljen je na južnim granicama Habsburške Monarhije. Iako je glavna namjena ove institucije bila štititi teritorije Monarhije i Svetoga Rimskog Carstva od prodora Osmanlija, u 18. stoljeću postala je vrelo dodatne vojne snage koja se mogla koristiti na drugim europskim bojištima. Ovo izlaganje usredotočeno je na krajišku prisutnost na bojištima u vrijeme Sedmogodišnjeg rata (1756. – 1763.). Analizom suvremenih novinskih izvješća namjerava se razjasniti uloga krajišnika u sklopu habsburških vojnih snaga, tražeći pritom moguću poveznicu s rimskim praksama, kao i razmotriti njihov neuobičajeni način ratovanja, poznat kao „mali rat“, koji je bio u opreci s „civiliziranijim“ vrijednostima u doba prosvjetiteljstva, zbog čega su ove lake trupe često bile poimane kao „barbarske“.

Juraj Balić zaposlen je od kraja 2016. godine na mjestu asistenta na Hrvatskom institutu za povijest. Od 2015. do 2019. godine bio je član znanstvenog projekta *Vojnički život i slike ratnika u hrvatskom pograničju od 16. stoljeća do 1918.*, a svoj doktorski rad pod naslovom *Lička krajiška pješačka pukovnija u razdoblju od 1736. do 1809. godine* obranio je u srpnju 2019. godine na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Trenutno je zaposlen na Hrvatskom institutu za povijest kao poslijedoktorand i član je znanstvenog projekta *Mapiranje parlamentarnih izbora u Hrvatskoj 1848. – 1918.*

Juraj Balić, PhD

Croatian Institute of History, Zagreb

jura.balic@gmail.com

Barbarians on European Battlefields in the 18th Century: Portrayal of Military Frontier Soldiers in the Seven Years' War

The security of the vast borders of the Roman Empire was based on the limes, a series of fortification structures that were used for many centuries to prevent the incursion of barbarian tribes. However, another important component in that defence system, as well as in the Roman army in general, were individual groups of barbarians. More than a thousand years after the fall of the Western Roman Empire, a new defence system, the Military Frontier (*Militärgrenze*), was established on the southern borders of the Habsburg Monarchy. Although the main purpose of this military province was to protect the territories of the Monarchy and the Holy Roman Empire from Ottoman attacks, in the 18th century its role adjusted, and it became a source of additional military strength that could be used on other European fronts. This presentation focuses on the presence of Military Frontier soldiers on the battlefields during the Seven Years' War (1756–1763). By analysing contemporary newspaper reports, the author intends to clarify the role of Military Frontier soldiers within the Habsburg military forces, trying to find a possible link with Roman practices, as well as considering their unusual way of warfare, known as “little war”, which was opposed to the more “civilised” values of the Enlightenment era, which is the reason why these light troops were often referred to as “barbaric”.

Juraj Balić has been employed as an assistant at the Croatian Institute of History since the end of 2016. From 2015 to 2019, he was a member of the scientific project *Military Life and Warrior Images in Croatian Borderlands from the 16th Century until 1918*, and he defended his doctoral thesis entitled *The Lika Infantry Regiment from 1736 to 1809* in July 2019 at the Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. He is currently employed at the Croatian Institute of History as a post-doctoral student, and he is a member of the scientific project *Mapping the Parliamentary Elections 1848–1918 in Croatia*.

dr. sc. Lidija Ban Matovac

Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik, Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
liban@ffzg.hr

Utjecaj antičke ekloge na pastoralnu liriku Matije Petra Katančića (1750. – 1825.)

U staroj hrvatskoj književnosti pastoralna lirika nastala po uzoru na antičke autore bila je dijelom interesa pisaca dubrovačkog područja, a do sada se u manjoj mjeri posvećivala znanstvena pažnja njezinom odrazu na sjeveru ili istoku zemlje. Katančićev klasicizam gravitirao je utjecajima sjevernih zemalja i u njega ulaze odlike folklor dok je dubrovački klasicizam bio bliži akademskom kakav je prisutan u talijanskoj književnosti. Cilj rada je ponajprije uvidjeti utjecaj antičke ekloge na Katančićeve pastoralne pjesme iz zbirke *Jesenski plodovi* (*Fructus auctumnales*, 1791.) i usporediti njihova obilježja, a potom povući paralelu između renesansne i barokne dubrovačke pastoralne lirike te Katančićevih klasicističkih pjesama koje su gravitirale pastoralnom žanru. Radom se nastoji doprinijeti ne samo boljem razumijevanju pastoralne lirike u hrvatskoj ranonovovjekovnoj književnosti, nego i utvrditi moguća odstupanja od antičkog ekloškog prototipa u pastoralnoj lirici 18. stoljeća u odnosu na pastoralnu liriku 16. i 17. stoljeća.

Lidija Ban Matovac zaposlena je na Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Uže područje njezinih znanstvenih interesa veže se uz hrvatsku ranonovovjekovnu književnost te hrvatski kao drugi i strani jezik. Sudjelovala je na domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim skupovima i objavila nekoliko radova.

Lidija Ban Matovac, PhD

Croaticum – Centre for Croatian as a Second and Foreign Language,
Department of Croatian Language and Literature, Faculty of Humanities
and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb
liban@ffzg.hr

Influence of the Ancient Eclogue on the Pastoral Lyric Poetry of Matija Petar Katančić (1750–1825)

In the old Croatian literature, pastoral lyric poetry inspired by ancient authors was one of the interests of writers from the Dubrovnik area, and its reflection in the north or east of the country has been less researched. Katančić's classicism gravitated to the influences of the northern countries, and it included features of folklore, whereas Dubrovnik classicism was closer to the academic style that was present in Italian literature. The paper aims to first identify the influence of the ancient eclogue on Katančić's pastoral poems from the collection *Autumn Fruits* (*Fructus auctumnales*, 1791) and compare their features, and then draw a parallel between Renaissance and Baroque Dubrovnik pastoral lyric poetry on the one side and Katančić's classicist poems that gravitated to the pastoral genre on the other. The aim is to contribute both to a better understanding of pastoral lyric poetry in Croatian Early Modern literature and to determine possible deviations from the ancient eclogue prototype in the pastoral lyric poetry of the 18th century in relation to the pastoral lyric poetry of the 16th and 17th centuries.

Lidija Ban Matovac works at Croaticum – Centre for Croatian as a Second and Foreign Language, Department of Croatian Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. The fields of her scientific interest are Croatian Early Modern literature and Croatian as a second and foreign language. She has participated in national and international scientific and professional conferences and published several papers.

dr. sc. Rudolf Barišić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

rudolf.barisic@gmail.com

Antičke teme u djelima bosanskih franjevaca u „dugom“ 18. stoljeću

"Dugo" 18. stoljeće za bosanske je katolike predstavljalo razdoblje oporavka od demografske, ali i socijalne katastrofe Bečkog rata. Franjevačka provincija Bosna Srebrena sada preostaje kao jedini nositelj kulture pisane riječi. U tematskom pogledu prisutan je postupan, ali nezaustavljiv pomak od homiletike ka historiji, osobito u vidu ljetopisnog žanra. Ta djela i dalje nastaju mahom na hrvatskom jeziku premda su u pastoralnom pogledu franjevci bili dosljednim pobornicima latinizacije, a latinski je jezik činio i okosnicu inače mršavog obrazovanja koje su mladi klerici pohađali u samoj Bosni. Uprkos tomu, primjetan je naizgled neočekivan trend: zastupljenost antičkih tema i toposa bila je veća u homiletskim nego u historičkim djelima. Izlaganje smjera ukazati na primjere i analizirati spomenute trendove.

Rudolf Barišić rođen je 1979. u Zagrebu. Završio je studij povijesti i latinskog jezika i rimske književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2008. do 2018. radio je na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Izvodio je nastavu na odsjecima za latinski jezik i hrvatski latinitet, odnosno povijest. Od 2018. zaposlen je na Hrvatskom institutu za povijest. Bavi se temama iz povijesti Bosne Srebrene u 18. i 19. stoljeću.

Rudolf Barišić, PhD

Croatian Institute of History, Zagreb

rudolf.barisic@gmail.com

Ancient Themes in the Works of Bosnian Franciscans from the “Long” 18th Century

For Bosnian Catholics, the “long” 18th century was a period of recovery from the demographic and social catastrophe of the Great Vienna War. The Franciscan Province of Bosna Srebrena remained the single bearer of the culture of the written word. Theme-wise, there was a gradual but unstoppable shift from homiletics to history, especially in the chronicle genre. In large part, chronicles were still being written in the Croatian language, although in their pasture, the Franciscans were consistent supporters of Latinisation, and the Latin language formed the backbone of the otherwise meagre education that young clerics could receive in Bosnia. Despite this, one can notice a seemingly unexpected trend: ancient themes and topoi were better represented in homiletic than in historical works. In his presentation, the author will demonstrate the examples and analyse the aforementioned trends.

Rudolf Barišić was born in 1979 in Zagreb. He graduated in history and Latin language and Roman literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. From 2008 to 2018, he worked at the Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. He taught at the Departments of Latin Language and Croatian Latinity, as well as the Department of History. Since 2018, he has been employed at the Croatian Institute of History. He deals with topics from the history of Bosnia Srebrena in the 18th and 19th centuries.

Marin Bolić, mag. hist. art.

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
marin.bolic14@gmail.com

Antičke teme u istraživanjima porečkoga biskupa Gasparea Negrija (1697. – 1778.)

Gaspare Negri, najprije novigradski (1732. – 1742.), a zatim i porečki biskup (1742. – 1778.), bio je jedan od glavnih nositelja prosvjetiteljske misli na području Istre. Poznato je da je mnogo vremena posvećivao istraživanju povijesti, uglavnom crkvene, dijeceza kojima je bio na čelu. Krajem 19 stoljeća tiskan je dio njegovih studija pod nazivom *Memorie storiche della città e diocesi di Parenzo* te dva poglavlja iz nedovršenog rukopisa *Della chiesa di Parenzo*. Biskup Negri bio je širokih interesa te se u nekoliko navrata bavio predmetima koji pripadaju razdoblju antike. Stoga će se u ovom izlaganju predstaviti taj manje poznat aspekt biskupova djelovanja, a koji se manifestira primjerice u njegovu sakupljanju i popisivanju epigrafskih spomenika iz rimskoga perioda ili u njegovim epistolarnim raspravama s istaknutim suvremenicima na Apeninskom poluotoku o temama vezanima uz antiku.

Marin Bolić 2018. godine stekao je zvanje magistra struke povijesti umjetnosti, a 2019. na Sveučilištu u Zadru upisuje doktorski studij „Humanističke znanosti“ – smjer povijest umjetnosti. Od 2018. godine radi na Filozofskom fakultetu u Rijeci, kao asistent/mladi istraživač, odnosno vanjski suradnik. Teme njegovog istraživanja su slikarstvo i grafika 17. i 18. stoljeća te naručitelji umjetnina iz tog perioda.

Marin Bolić, mag. hist. art.

Department of Art History, Faculty of Humanities and
Social Sciences in Rijeka, Rijeka
marin.bolic14@gmail.com

**Ancient Themes in the Research of Poreč Bishop
Gaspare Negri (1697–1778)**

Gaspare Negri, first Novigrad (1732–1742) and later Poreč Bishop (1742–1778), was one of the main spearheads of Enlightenment thought in Istria. It is known that he devoted a lot of time to researching the history—mainly the church history—of the dioceses he headed. At the end of the 19th century, a part of his studies was published under the title *Memorie storiche della città e diocesi di Parenzo* and two chapters from the unfinished manuscript *Della chiesa di Parenzo*. However, Bishop Negri had broad interests and on several occasions dealt with subjects from the period of antiquity. The presentation will, therefore, demonstrate this lesser-known aspect of the bishop's activity, which is manifest, for example, in his collecting and listing of epigraphic monuments from the Roman period or in his epistolary discussions with prominent contemporaries from the Apennine Peninsula on topics related to antiquity.

In 2018, Marin Bolić obtained his master's degree in art history (Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka), and in 2019, he enrolled in the Postgraduate Doctoral Study Programme in Humanities (University of Zadar). Since 2018, he has been working at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka as an assistant / junior researcher, i.e. external associate. His field of research are 17th and 18th-century paintings and engravings, as well as art commissioners of the same period.

prof. dr. sc. Dubravka Botica

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
dbotica@ffzg.unizg.hr

Carski *adventus* u Zagrebu - svečanosti povodom dolaska cara Franje I. u Zagreb 1818. godine

U razdoblju uspostave novog poretka u Europi nakon Bečkog kongresa, ponovo se koriste modeli reprezentacije i vladarske ikonografije korišteni u ranom novom vijeku, a baštinjeni iz antike. Višemjesečno inauguracijsko vladarsko putovanje cara Franje I. Dalmacijom i Hrvatskom završilo je velikim svečanostima u Zagrebu od 27. lipnja do 1. srpnja 1818. godine. Složeni program multimedijalnih svečanosti objedinjavao je nekoliko ključnih poruka, odraz heterogene sredine i političkog trenutka: klasičnom ikonografijom car je prikazan kao donositelj mira i otac nacije, prigodničarska lirika na njemačkom jeziku naglašava odanost podanika, a natpisi i program na hrvatskom nagovještaju narodni preporod, koji će se razviti par desetljeća kasnije. Svečanosti su bile u znaku oživljavanja antike: u središtu programa je carski *adventus*, iz antike preuzet ceremonijalni ulazak u grad kao potvrda vlasti. Grad se ukrašava efemernom klasičnom arhitekturom, hramovima i piramidama, na pročelja se postavljaju pilastri, zabati i urne te osvjetljenje koje izvode gradski arhitekti B. Felbinger, J. Szeman i Gigl. Na zgradama se izvode mitološke scene popraćene natpisima na latinskom. Ovaj festival antičke umjetnosti potaknuo je brzo širenje klasicizma u arhitekturi Zagreba i okolice u prvim desetljećima 19. stoljeća.

Dubravka Botica (Zagreb, 1976.) studirala je germanistiku i povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Odsjeku za povijest umjetnosti zaposlena je kao redoviti profesor na Katedri za umjetnost renesanse i baroka. Glavni fokus njezina istraživanja usmjeren je na hrvatsku umjetnost baroknog razdoblja u srednjoeuropskom kontekstu.

Dubravka Botica, PhD, full professor

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb, Zagreb
dbotica@ffzg.unizg.hr

Imperial *Adventus* in Zagreb—Festivities Celebrating Emperor Francis I's Visit to Zagreb in 1818

In the period when a new order was being established in Europe following the Congress of Vienna, the Early Modern models of representation and ruler iconography, which had been handed down from classical antiquity, were used once again. The months-long inaugural trip of Emperor Francis I through Dalmatia and Croatia ended with great festivities in Zagreb, which lasted from the 27th of June to the 1st of July 1818. The complex programme of multimedia festivities combined several key messages, which were a reflection of the heterogeneous environment and political moment: classical iconography portrayed the Emperor as the bringer of peace and father of the nation, commemorative lyric verses composed in German emphasized the loyalty of his subjects, and the inscriptions and programme written in Croatian hinted at a national revival, which would develop a couple of decades later. The festivities brought back an air of antiquity: in the centre of the programme was the imperial *adventus*, a ceremonial entry into a city taken from classical antiquity as a confirmation of authority. Zagreb was decorated with ephemeral classical architecture, temples, and pyramids; pilasters, gables, and urns were placed on the facades, and special lighting was designed by local architects B. Felbinger, J. Szeman, and M. Gigl. Mythological scenes accompanied by Latin inscriptions took place on the building facades. This festival of ancient art contributed to the rapid spread of Neo-classicism in the architecture of Zagreb and its surroundings in the first decades of the 19th century.

Dubravka Botica (Zagreb, 1976) graduated in German philology and art history at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. She works as a full professor at the same faculty, Department of Art History, Department Section of Renaissance and Baroque Art. In her research, she focuses on Croatian Baroque art within the Central European context.

Mislav Gregl, prof.

Hrvatski državni arhiv, Zagreb
mislav.gregl@gmail.com

Rasprava Baltazara Adama Krčelića (1715. – 1778.) o drevnoj Andautoniji

Pronalazak natpisa posvećenoga rimskom caru Deciju iz 3. stoljeća (CIL III, 4010; danas u Arheološkom muzeju u Zagrebu) prilikom gradnje nove župne crkve u Stenjevcu 1758. potaknuo je Baltazara Adama Krčelića na pisanje rasprave o rimskoj Andautoniji *Dissertatio ex inscriptione Sztenjevicensi de veteri Andautonio Pannoniae olim oppido* (rukopis u NSK R3445). U toj je raspravi (koja je možda bila predviđena za objavu u *Calendarium Zagradiense*) Krčelić iznio pregled dotadašnjih spoznaja o antičkoj Andautoniji i Panoniji općenito te o „zanemarenim spomenicima prošlosti kojima Panonija obiluje i korisnosti njihovog proučavanja“. U ovoj raspravi do izražaja dolazi velika količina literature i izvora kojima je Krčelić osobno raspolagao jer ih je već ranije prikupio, ili su mu barem bili dostupni. Analizom ovog do sada samo površno istraživanog spisa jednog od najistaknutijih hrvatskih intelektualaca 18. stoljeća namjeravamo rekonstruirati njegov pogled na tragove antike na širem području Zagreba sredinom 18. stoljeća.

Mislav Gregl diplomirao povijest i latinski jezik i rimsku književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2009. godine. Od 2010. do 2016. radio je na Hrvatskom institutu za povijest. Od 2021. godine zaposlen je u Hrvatskom državnom arhivu. Član je strukovnih udruga Društvo za hrvatsku povjesnicu, Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti i International Association of Neo-Latin Studies (IANLS).

Mislav Gregl, professor

Croatian State Archives, Zagreb

mislav.gregl@gmail.com

Baltazar Adam Krčelić's (1715–1778) Treatise on Ancient Andautonia

The discovery of a 3rd-century inscription dedicated to the Roman Emperor Decius (CIL III, 4010; today in the Archaeological Museum in Zagreb) during the construction of the new Stenjevec parish church in 1758 prompted Baltazar Adam Krčelić to write a treatise on Roman Andautonia entitled *Dissertatio ex inscriptione Sztenjevicensi de veteri Andautonio Pannoniae olim oppido* (manuscript in National and University Library, R3445). In his text (which he might have planned to publish in *Calendarium Zagradiense*), Krčelić presented an overview of known facts about ancient Andautonia and Pannonia in general, as well as “the neglected monuments of the past that Pannonia abounds in and the usefulness of their study”. What is noticeable in the treatise is the large amount of literature and sources that Krčelić personally had at his disposal because he had already collected them earlier, or they were at least available to him. By analyzing this hitherto only superficially researched work of one of the most outstanding Croatian intellectuals of the 18th century, the author intends to reconstruct Krčelić's view of the remnants of antiquity in the wider Zagreb area in the mid-18th century.

Mislav Gregl graduated in history and Latin language and Roman literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb in 2009. From 2010 to 2016, he worked at the Croatian Institute of History. Since 2021, he has been employed at the Croatian State Archives. He is a member of the professional associations: Association for Croatian History, Croatian National Committee of Historical Sciences, and the International Association of Neo-Latin Studies (IANLS).

doc. dr. sc. Mirza Hebib

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
m.hebib@pfsa.unsa.ba

Dr. Luigi Cosinti: dubrovački profesor rimskoga prava

O pravničkom obrazovanju, ali i općenitoj ulozi obrazovanih pravnika u procesu pravne recepcije postoji značajna razina suglasja u okviru pravne doktrine. Sva dosadašnja istraživanja dubrovačkoga prava u europskom kontekstu ukazala su na manju ili veću ulogu pravničke elite. Najveći iskorak u pravničkom obrazovanju u Dubrovniku zabilježen je pred kraj Republike, kada je nakon odluke Senata od 13. travnja 1793. o potrebi zapošljavanja profesora pravnih znanosti osnovana Pravnička škola, odnosno Katedra građanskoga prava. Zadatak pronalaska profesora povjeren je dubrovačkom otpravniku poslova u Rimu Benediktu Stayu. Stayu, koji je ubrzo pismom obavijestio Vladu da je rimski odvjetnik dr. Luigi Cosinti, voljan doći u Dubrovnik i podučavati dubrovačke plemiće pravnim znanostima. O radu škole koja je egzistirala od 1794. do 1808. godine sačuvano je malo informacija. Poznato je da su se u školi podučavale osnove rimskoga prava (točnije *Digesta Iustiniani*) i osnove dubrovačkoga postupovnog prava. Iako u Državnom arhivu u Dubrovniku nema značajnijih podataka o tom programu naobrazbe, analizom studijskoga programa rimskoga sveučilišta, na kojem je Cosinti studirao u 18. stoljeću, nastoji se ukazati na potencijalni transfer pravničkoga znanja.

Mirza Hebib docent je *rimskoga prava* na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Dubrovniku, studij prava na Pravnom fakultetu u Sarajevu 2017. godine, poslijediplomsku specijalizaciju iz rimskog prava 2021/22. na Sveučilištu La Sapienza u Rimu. U prosincu 2022. godine doktorirao je na sarajevskom sveučilištu tezom *Plodouživanje (ususfructus): primjena rimskog koncepta u dubrovačkom pravu*. Usavršavao se i kroz studijske boravke u Londonu, Ljubljani, Catanzaru i Saarbrückenu.

Mirza Hebib, PhD, assistant professor

Faculty of Law, University of Sarajevo, Sarajevo
m.hebib@pfsa.unsa.ba

Dr Luigi Cosinti: Dubrovnik Professor of Roman Law

Within legal doctrine, there is a significant level of agreement on legal education, as well as the general role of educated lawyers in the process of legal reception. All previous studies of Dubrovnik law in the European context have pointed to a smaller or greater role of the legal elite. The biggest step forward in Dubrovnik legal education was recorded in the time before the end of the Republic, when *Law School*, i.e. *Department of Civil Law*, was established. The school was founded after the Senate made the decision on the 13th of April 1793 to find professors of legal sciences. This task was entrusted to the Dubrovnik *chargé d'affaires* in Rome, Benedikt Stay. Stay soon informed the Government by letter that he had been contacted by a Roman lawyer, Dr Luigi Cosinti, who expressed his interest in coming to Dubrovnik and teaching the Dubrovnik nobles legal sciences. The *Law School* operated from 1794 to 1808. Little information has been preserved about the school's work. It is known that the professors there taught the basics of Roman law (more precisely *Digesta Iustiniani*) and the basics of Dubrovnik procedural law. Although the State Archives in Dubrovnik do not hold any significant information about the education programme, the author will attempt to establish the potential transfer of legal knowledge by analysing the study programme of the University of Rome, at which Cosinti studied in the 18th century.

Mirza Hebib is an assistant professor in Roman law at the Faculty of Law, University of Sarajevo. He completed elementary and high school in Dubrovnik, graduated in law at the Faculty of Law in Sarajevo in 2017, and finished postgraduate specialisation in Roman law 2021/2022 at La Sapienza University in Rome. In December 2022, he defended his doctoral dissertation *Usufruct: Application of the Roman Concept in Dubrovnik Law* at the University of Sarajevo. He also participated in professional development programmes in London, Ljubljana, Catanzaro, and Saarbrücken.

Janja Dora Ivančić, mag. hist.

Institut za istočnoeuropsku povijest, Beč
janjadoraivancic@gmail.com

Uloga antike u djelima zadarskoga nadbiskupa Mateja Karamana (1700. – 1771.)

Uloga antike u djelima *Prima* (i *Seconda*) *Annotazione* (1750.) te *Identità della lingua litterale Slava* (1753.) zadarskoga nadbiskupa Mateja Karamana. Smješta se u kontekst rimskoga ilirizma i sagledava kroz politički aspekt kurijalne politike prema Veneciji i pravoslavlju; s religijsko-jezičnoga gledišta, uloga antike analizira se u kontekstu odnosa Kurije prema književnim jezicima i ispravicima liturgijskih knjiga orijentalnih Crkvi. Na lokalnoj razini antički su izvori korišteni za učvršćivanje papina primata nad Dalmacijom, čime ju se obranilo od teritorijalnih posezanja pećkoga patrijarha, te kao povijesna podloga misionarskoj politici Kurije na Balkanu. U široj jezičnoj koncepciji antika se koristi kako bi se istaknulo prvenstvo istočnoga crkvenoslavenskog kao književnoga slavenskoga jezika te time opravdala istočnoslavenizacija glagoljaških liturgijskih knjiga i promovirala misionarska aktivnost.

Janja Dora Ivančić doktorandica je povijesti na Sveučilištu u Beču s temom rada *Propaganda Fide*. U znanstvenom se radu bavi poviješću glagoljice, crkvenom poviješću te poviješću pismenosti. U sklopu stipendija ROM i GO.INVESTIGATIO Austrijske akademije znanosti provodi istraživanje u arhivima Vatikana i Rima.

Janja Dora Ivančić, mag. hist.

Institute for Eastern European History, Vienna

janjadoraivancic@gmail.com

The Role of Antiquity in the Works of Zadar Archbishop Matej Karaman (1700–1771)

The paper analyses the role of antiquity in the works *Prima* (and *Seconda*) *Annotazione* (1750) and *Identità della lingua litterale slava* (1753) by Zadar Archbishop Matej Karaman. The role of antiquity is placed in the context of Roman Illyrianism and viewed through the political aspect of curial policy towards Venice and Orthodoxy; in the religious and linguistic aspect, the role of antiquity is observed in the context of the Curia's relationship to literary languages and the corrections of Oriental Orthodox liturgical texts. The paper suggests that at the local level, ancient sources were used to strengthen the papal primacy over Dalmatia, thereby defending it from the territorial encroachments of the Peć patriarch, and providing a historical basis for the Curia's missionary policy in the Balkans. In a broader linguistic conception, antiquity is used to highlight the primacy of Eastern Church Slavonic language as literary Slavic language, thereby justifying the Eastern Slavisation of Glagolitic liturgical books and promoting missionary activity.

Janja Dora Ivančić is a doctoral student in history at the University of Vienna with the thesis *Slavic Language and the Catholic Faith: Language Policy of 'Propagande Fide' in 18th-Century Dalmatia*. In her scientific work, she focuses on the history of the Glagolitic script, church history, and the history of literacy. She conducts research in the Vatican and Rome archives under the auspices of the Austrian Academy of Sciences, ROM and GO.INVESTIGATIO Scholarship.

dr.sc. Mateja Jerman

Konzervatorski odjel u Rijeci, Ministarstvo kulture i medija Republike
Hrvatske, Rijeka
mateja.jerman.ri@gmail.com

Barokni klasicizam u Istri i Hrvatskom primorju: nekoliko zlatarskih primjera

Nakon raskošnog i dinamičnog baroka te ekstravagantnog rokokoja, europskim je primijenjenim umjetnostima zavladao suzdržani barokni klasicizam. Cvjetne aranžmane, kartuše i vitičaste elemente zamijenila su kompozicijska rješenja s antičkim motivima poput meandara, lovorovih vijenaca i kanelira. Međutim, nove umjetničke tendencije nisu odjednom osvojile tržište zlatarskih djela jer su se istovremeno izrađivali i predmeti u duhu baroknog ili rokoko stila. Zlatarske su radionice, kao i u prethodnim stoljećima, postepeno i oprezno uvodile u ponudu srebrninu s klasicističkim motivima budući da su im najbrojniji kupci pretežito bili članovi klera koji su nerado prihvaćali moderne umjetničke tendencije. Na nekoliko primjera zlatarskih djela što se čuvaju u crkvenim riznicama u Istri i Hrvatskom primorju analizirat će se raznolikost motiva i složenost kompozicija dekorativnog rječnika baroknog klasicizma.

Mateja Jerman zaposlena je od 2017. godine u Ministarstvu kulture i medija, Konzervatorskom odjelu u Rijeci. Doktorat iz područja povijesti umjetnosti stekla je 2020. godine na Sveučilištu u Zadru. Područje znanstvenog istraživanja su joj primijenjene umjetnosti, posebno zlatarstvo ranog novog vijeka o čemu redovito izlaže na međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima te objavljuje radove u specijaliziranim časopisima i zbornicima.

Mateja Jerman, PhD

Conservation Department in Rijeka, Ministry of Culture and
Media of the Republic of Croatia, Rijeka
mateja.jerman.ri@gmail.com

Baroque Classicism in Istria and the Croatian Littoral: Several Goldsmithing Items

After the sumptuous and dynamic Baroque and the extravagant Rococo, European applied arts were dominated by restrained Baroque classicism. Floral arrangements, cartouches, and tendril elements were replaced by compositional solutions that included classical motifs such as meanders, laurel wreaths, and flutes. However, new artistic tendencies did not conquer the jewellery market all at once because, at the same time, items were made in the style of Baroque or Rococo. Goldsmiths' workshops, as in previous centuries, gradually and cautiously introduced silverware with classical motifs into their offer, since their most numerous customers were predominantly members of the clergy who were reluctant to accept modern artistic tendencies. In her presentation, the author will analyse the motif variety and compositional complexity of Baroque-classical decorative vocabulary on several examples of goldsmithing works kept in church treasuries in Istria and the Croatian Littoral.

Mateja Jerman has been employed at the Ministry of Culture and Media, Conservation Department in Rijeka since 2017. She obtained her doctorate in art history in 2020 at the University of Zadar. Her field of scientific research is applied arts, especially Early Modern goldsmithing, on the topic of which she participates at international and domestic conferences and publishes works in specialised journals, conference proceedings, and collected studies.

prof. dr. sc. Tomislav Karlović

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

tomislav.karlovic@pravo.hr

***Ius commune* i ugarsko-hrvatsko pravo – pravna poduka i kasna recepcija romanističkih koncepata**

Recepcija rimskoga prava u Srednjoj Europi, ponajprije u zemljama njemačkoga govornog područja u kojima je proces započeo te se dalje širio na istok, intenzivirana je tijekom 15. stoljeća posredstvom sveučilišta kao katalizatora promjene. Modalitet te recepcije bio je određen metodom obrade rimskoga *mos italicus*, kako su je ustanovili postglosatori (komentatori), a koja je bila prilagođena primjeni rimskoga prava u praksi: u kanonskom, feudalnom i statutarnom pravu. Iako postoje naznake o onodobnom širenju ideja učenoga prava sa sveučilišta sjeverne Italije i prema područjima Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, zemljama Krune sv. Stjepana, više je riječ o izoliranim pojavama, nego o širem djelovanju. Osmanska opasnost u mnogome je otežavala redovan pravni život te razvoj trgovine, u kojoj se rimsko pravo primjenjivalo u razrješenju složenijih pravnih odnosa. U Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, središnje je mjesto u pravnoj poduci zauzimalo ugarsko-hrvatsko običajno pravo, kodificirano najprije neslužbeno u Tripartitu, a zatim zajedno s drugim izvorima sakupljeno u *Corpus Iuris Hungarici*. Rimsko se pravo prvi put počelo podučavati u Zagrebu tek akademske godine 1853./1854, stoga je i utjecaj recipiranoga rimskog prava ili „općeg prava“ (*Ius commune*) u „dugom“ 18. stoljeću vidljiviji na području edukativne literature sačuvane u knjižnici Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U izlaganju će se razmatrati promjena u sistematizaciji i obradi materijala u djelima ugarsko-hrvatskoga prava, od osnovnih komentara koji strogo prate i preuzimaju Verböczyjevu terminologiju i podjele, do potpune prilagodbe i redefiniranja instituta prema romanističkim konceptima pod utjecajem „općeg prava“ već od polovice 18. stoljeća.

Tomislav Karlović redoviti je profesor na Katedri za rimsko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirao je 2011. godine na temu *Fiducia cum creditore u rimskom pravu*. Od 2003. godine zaposlen je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Uz to predaje na studiju Povijest Jadrana i Mediterana u Dubrovniku. Od 2022. glavni je

urednik *Zbornika Pravnog fakulteta* u Zagrebu. Autor je niza radova iz područja rimskoga, srednjovjekovnoga, kanonskoga prava te komparativne pravne povijesti.

Tomislav Karlović, PhD, full professor

Faculty of Law, University of Zagreb, Zagreb

tomislav.karlovic@pravo.hr

***Ius commune* and Hungarian and Croatian law— Legal Education and the Late Reception of Romanist Concepts**

The reception of Roman law in Central Europe, primarily the German-speaking countries where the process began and then spread to the East, intensified during the 15th century through universities as catalysts for change. The modality of that reception was determined by the method of processing Roman law as established by postglossators (commentators), also called *mos italicus*, and which was adapted to the application of Roman law—in connection with canonical, feudal, and statutory law—in practice. Although there are some indications that the ideas of learned law spread from the universities in northern Italy towards the Hungarian and Croatian Kingdom, or later the Lands of the Crown of St Stephen, it can be said that they were more isolated phenomena than a wider activity. The Ottoman threat made regular legal life difficult in many ways, as well as the development of trade, which was connected with the application of Roman law as an advanced means of solving more complex legal relations. Examining the beginnings of legal education in the Kingdom of Croatia and Slavonia, one can conclude that Hungarian and Croatian customary law—codified first unofficially in the *Tripartitum*, and then published together with other sources in *Corpus Iuris Hungarici*—had a central role. Roman law was first taught in Zagreb only in the academic year of 1853/1854. Therefore, the reflection of the influence of received Roman law or “common law” (*ius commune*) in the “long” 18th century can best be

observed in literature dedicated to teaching Hungarian and Croatian law, primarily works preserved in the University of Zagreb Faculty of Law Library. In this sense, the presentation will discuss the change in the systematization and processing of materials in the works of Hungarian and Croatian law, from basic commentaries that strictly followed and adopted Werbőczy's terminology and classification, to the complete adaptation and redefinition of the institute following Romanist concepts that were under the influence of "general law" as late as the mid-18th century.

Tomislav Karlović is a full professor at the Department of Roman Law, Faculty of Law, University of Zagreb. He received his doctorate in 2011 with the thesis *'Fiducia cum creditore' in Roman law*. He has been employed at the Faculty of Law, University of Zagreb since 2003. He also works as a lecturer at the History of the Adriatic and Mediterranean, University of Dubrovnik. Since 2022, he has been the editor-in-chief of the Collected Papers of Zagreb Law Faculty. He has written many works on Roman law, medieval Roman and canon law, and comparative legal history.

Filip Katanić, dipl. iur.

Zagreb

katani.filip@gmail.com

Utjecaj dviju Ksenofontovih knjiga *O zapovjedniku konjice* i *O konjaničkom umijeću* na razvoj vojnog konjaništva u 18. st.

Knjige grčkog povjesničara Ksenofonta (Atena, 431. pr. Kr. – Korint, 354. pr. Kr.) *O zapovjedniku konjice* (grč. *Hiparhikós*) i *O konjaničkom umijeću* (grč. *Peri hippikēs*) u europskoj književnosti predstavljaju prva pisana djela o ratnom konjaništvu i konjaničkom umijeću općenito. One su poslužile kao uzor za razvoj konjaničkog umijeća i ratnog konjaništva, što se vidi na primjerima konjaničkih pravilnika za obuku i taktiku iz 18. stoljeća. Izlaganje će prikazati utjecaj Ksenofontovih ideja na *Khevenhüllerov pravilnik* (*Khevenhüller reglement*), britanski priručnik za konjaništvo iz 1795. godine *Rules and regulations for the Cavalry*, austrijski *Novi pravilnik za cjelokupno carsko i kraljevsko konjaništvo* iz 1796. godine (*Neustes reglement für die sämtliche Kaiserlich Königliche Kavallerie*) i naposljetku na *Pravilnik za obuku carskog i kraljevskog konjaništva* (*Exerzier-Reglement für die Kaiserlich-Königliche Cavallerie*) austrijske carske vojske iz 1806. godine.

Filip Katanić je rođen u Zagrebu 1978. godine. Diplomirani je pravnik i doktorand povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Polje mu je znanstvenog interesa vojna povijest i povijest ratovanja s posebnim naglaskom na razdoblje od početka 18. do sredine 20. stoljeća. Dosad je objavio dvije knjige i nekoliko znanstvenih i stručnih radova iz vojne povijesti. Živi i radi u Zagrebu.

Filip Katanić, dipl. iur.

Zagreb

katani.filip@gmail.com

The influence of Xenophon's books *The Cavalry Commander* and *On Horsemanship* on the Development of the 18th-Century Military Horsemanship

Two books by the Greek historian Xenophon (Athens, 431 BC–Corinth, 354 BC) *The Cavalry Commander* (Greek: *Hipparchikós*) and *On Horsemanship* (Greek: *Perì hippikēs*) represent the first written works in European literature that tackle war horsemanship and horsemanship in general. They served as a model for the development of horsemanship and war horsemanship long after they had been written, as it can be seen from the 18th-century cavalry training and tactics rule books. The author will present the influence of Xenophon's ideas on *Khevenhüller's Regulations* (*Khevenhüller Regiment*), the British *Rules and Regulations for the Cavalry* from 1795, Austrian *Latest Regulations for All Imperial Royal Cavalry* (*Neustes reglement für die sämtliche Kaiserlich Königliche Kavallerie*) from 1796, and, finally, Austrian imperial army's *Exercise Regulations for the Imperial Royal Cavalry* (*Exerzier-Reglement für die Kaiserlich-Königliche Cavallerie*) from 1806.

Filip Katanić was born in Zagreb in 1978. He is a law graduate and a doctoral student in history at the Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. His fields of scientific interest are military history and the history of warfare, with special emphasis on the period from the beginning of the 18th to the mid-20th century. So far, he has published two books and several scientific and expert works on military history. He lives and works in Zagreb.

Luka Kazimović, mag. hist.

Samoborski muzej, Samobor

luka.kazimovic@gmail.com

Plač nad kurijom Mirnovec: elegija kao kritika Napoleonove vlasti u 18. stoljeću

Elegiju *Plač nad kurijom Mirnovec* kao kritiku Napoleonove vlasti napisao je na latinskom jeziku 1812. godine u Samoboru Josip Terputec. Tekst se može tumačiti kao izraz nezadovoljstva Samoboraca zbog okupacije i visokih poreza koje su Francuzi nametnuli. Uporaba klasične forme elegije, koja se razvila u antici kao sredstvo za kritiku vlasti i društvenih nepravdi, pokazuje autorovu upućenost u europska kulturna kretanja. Pronalazak rukopisa elegije sredinom 19. stoljeća i njegovo prenošenje u Samoborski muzej 1946. godine omogućili su bolje razumijevanje kulturno-povijesnoga konteksta u kojem je ovo važno djelo hrvatske književne baštine nastalo.

Luka Kazimović od 2011. godine kustos je u Samoborskom muzeju s bogatim iskustvom u očuvanju kulturne baštine i organiziranju izložbi. Odgovoran je za prikupljanje i istraživanje kulturno-povijesno značajnih predmeta. Diplomirao je povijest na Hrvatskim studijima.

Luka Kazimović, mag. hist.

Samobor Museum, Samobor
luka.kazimovic@gmail.com

Plaint over the Mirnovec Manor House: Elegy as a Criticism of Napoleon's Rule in the 18th Century

Composed in Latin, the elegy *Plaint over the Mirnovec Manor House* was written in 1812 in Samobor by Josip Terputec as a criticism of Napoleon's rule. The text can be interpreted as an expression of the dissatisfaction of the Samobor people because of the French occupation and the high taxes they had imposed. Terputec's use of the classical form of elegy, which developed in classical antiquity as a means of criticizing government and social injustices, indicates his familiarity with European cultural movements. The discovery of the elegy's manuscript in the mid-19th century and its transfer to the Samobor Museum in 1946 enabled a better understanding of the historical and cultural context in which this important piece of literary heritage was created.

Luka Kazimović is a curator with extensive experience in preserving cultural heritage and organizing exhibitions. He has been working at the Samobor Museum since 2011, where he is responsible for collecting and researching culturally and historically significant objects. He graduated in history at the Faculty of Croatian Studies.

prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek
jlakus@ffos.hr; jelena.lakus@gmail.com

Nakladnička djelatnost na latinskom jeziku u Dalmaciji prve polovine 19. stoljeća

U većem dijelu Europe u 18. stoljeću slabi uporaba latinskog jezika u književnosti i znanstvenoj komunikaciji, dok se u hrvatskim zemljama, pa tako i Dalmaciji, latinski jezik zadržao dulje. U prvoj polovini 19. stoljeća, u sadržajno i žanrovski relativno skromnoj višejezičnoj knjižnoj produkciji Dalmacije, djela na latinskom zastupljena su u značajnom postotku te, uz talijanski i hrvatski, čine važan dio izdavačke i tiskarske djelatnosti svih tiskarskih središta – Zadra, Splita i Dubrovnika. U izlaganju će se predstaviti rezultati jezične analize izdavačke i tiskarske produkcije Dalmacije u prvih trideset i pet godina austrijske vlasti (1815. – 1850.), razdoblju koje se dijelom preklapa s hrvatskim narodnim preporodom, pri čemu će se posebna pozornost posvetiti latinskom jeziku. Namjera je utvrditi intenzitet tiskanja djela na latinskom jeziku, njihovu sadržajnu i žanrovsku pripadnost te autorstvo. U izlaganju će se nastoji ukazati na to da je latinski imao vjernu čitateljsku publiku i bio snažno ukorijenjen u redovima učene elite s klasičnim humanističkim obrazovanjem, te je, prema sredini 19. stoljeća, unatoč poletu tiskanja knjiga na hrvatskom jeziku, još živo prisutan.

Jelena Lakuš redovita je profesorica na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Znanstveni joj je interes usmjeren na socijalnu i kulturnu povijest knjige i čitanja, povijest tiskarstva, nakladništva i knjižarstva te suvremene vidove čitateljske kulture. Glavna je urednica časopisa *Libellarium: časopis za istraživanje u području informacijskih i srodnih znanosti*. Objavila je tridesetak izvornih znanstvenih radova i jednu knjigu.

Jelena Lakuš, PhD, full professor

Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Osijek
jlakus@ffos.hr; jelena.lakus@gmail.com

Publishing in the Latin Language in Dalmatia during the first half of the 19th century

In most of 18th-century Europe, the use of Latin language in literature and scientific communication was weakening. It is widely known that in Croatian lands, including Dalmatia, Latin was used for a longer period of time. In the first half of the 19th century, in the multilingual book production of Dalmatia, which was both content and genre-wise relatively modest, works in Latin represented a significant percentage and, along with Italian and Croatian, made up a substantial part of the publishing and printing activities in all printing centres—Zadar, Split, and Dubrovnik. The author will present the results of a linguistic analysis of the publishing and printing production in Dalmatia during the first thirty-five years of Austrian rule (1815–1850), a period that partly overlaps with the Croatian National Revival, with special focus on the Latin language. The intention is to determine the intensity of publishing works in Latin, their content, genre, and authorship. The research aims to show that Latin had a loyal readership and was firmly rooted among the learned elite who had a classical humanistic education, and that, towards the middle of the 19th century, despite the increasing number of books published in Croatian, it was still present.

Jelena Lakuš is a full professor at the Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Her area of scientific interest is the social and cultural history of books and reading, the history of printing, publishing, and bookmaking, and contemporary aspects of reading culture. She is editor-in-chief of *Libellarium: Journal for Research in the Field of Information and Related Sciences*. She has published around thirty original scientific papers and one book.

doc. dr. sc. Stipe Ledić

Odjel za povijest Hrvatskog katoličkog sveučilišta, Zagreb
stipe.ledic@unicath.hr

Latinski jezik dvorskog agenta Josipa Keresturija

Štrigovljanin Josip Keresturi (1739. – 1794.) obnašao je službu gradskog bilježnika u Varaždinu, a više od dvadeset godina bio je dvorskim agentom (*agens aulicus*) pri Ugarskoj dvorskoj kancelariji u Beču. U okviru svoje službe razvio je značajnu spisateljsku i izdavačku djelatnost. Sva svoja tiskana djela i privatna pisma napisao je latinskim jezikom. Gotovo svi njegovi radovi nastali su u Beču u posljednja tri desetljeća 18. stoljeća. U toj su epohi u Habsburškoj Monarhiji zbog niza razloga njemački i mađarski jezik u javnom životu u potpunosti istisnuli latinski. Kao poseban fenomen izdvajaju se novine *Ephemerides Vindobonenses* koje je Keresturi deset godina objavljivao u Beču. Za intenzivnih upravnih reformi cara Josipa II. sistematizirao je i komentarima objašnjavao pravne odredbe za zemlje krune sv. Stjepana. Epohu Josipa II. završava velikom povijesno-pravnom raspravom o insurekciji, a osvrt na političke i društvene fenomene careve vladavine dao je u tri prozna literarna djela. U usporedbi sa suvremenim tekstovima, koji su u Hrvatskoj objavljivani na latinskom jeziku, Keresturijev latinitet izdvaja se elegantnošću stila kakav je njegovan isusovačkim *Ratio studiorum*. U kontekstu obrazovanja, učiteljske i javne službe razmatra se zbog čega je Keresturi svoje stavove o suvremenim fenomenima odlučio iskazivati isključivo latinskim jezikom.

Stipe Ledić docent je na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Doktorskom disertacijom *Josip Keresturi – javno djelovanje i politička misao* obuhvatio je široku problematiku jozefinizma u Hrvatskoj. Predaje latinski jezik i predmete ranonovovjekovne povijesti. Istraživački interesi su jozefinizam u hrvatskim zemljama, školstvo u razdoblju ranog novog vijeka, latinizam i latinistička historiografija ranog novog vijeka, crkvena i intelektualna povijest ranog novog vijeka i didaktika povijesti.

Stipe Ledić, assistant professor

Department of History, Catholic University of Croatia, Zagreb
stipe.ledic@unicath.hr

The Latin Language of the Court Agent Josip Keresturi

Josip Keresturi (1739–1794) from Štrigova held the position of town notary in Varaždin, and for more than twenty years he was a court agent (*agents aulicus*) at the Hungarian Court Chancellery in Vienna. During the years of his service, he became a prolific writer and publisher. He wrote all his printed works and private letters in Latin. Almost all of his works were produced in Vienna in the last three decades of the 18th century. At that time in the Habsburg Monarchy, the German and Hungarian languages completely supplanted Latin in public life for a number of reasons. The newspaper *Ephemerides Vindobonenses*, which Keresturi published in Vienna for ten years, stood out as a special phenomenon. During the intensive administrative reforms of Emperor Joseph II, Keresturi systematised and commented on the legal provisions that applied to the Lands of the Crown of St Stephen. At the end of Joseph II's rule, he published a large historical-legal discussion about insurrection, and he gave an overview of the political and social phenomena during the Emperor's reign in three prose literary works. In comparison to contemporary texts, which were published in Latin in Croatian, Keresturi's Latinity is distinguished by the elegance of the style cultivated by the Jesuit *Ratio studiorum*. The author will consider why Keresturi decided to express his views on contemporary phenomena exclusively in Latin in the context of education, teaching, and public service.

Stipe Ledić is a assistant professor at the Catholic University of Croatia in Zagreb. With his doctoral dissertation, *Josip Keresturi – Public Action and Political Thought*, he covered the broad issue of Josephinism in Croatia. He teaches Latin and Early Modern history subjects. His research interests are Josephinism across Croatian lands, education in the Early Modern Period, Latinism and Early Modern Latinist historiography, church and intellectual history of the Early Modern period, and didactics of history.

dr. sc. Ivana Lovrić Jović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
ilovric@ihjj.hr

***Grammatica della lingua illirica* (1808.) pijarista F. M. Appendinija kao korpus za dubrovački dijakronijski rječnik u nastajanju**

Appendinijeva *Gramatika* pripada nizu hrvatskih dopreporodnih gramatika i dijelom je gramatikografskoga korpusa čiji se temelji nalaze u latinskim gramatikama. To znači da strukturiranje i cjelokupno poimanje jezičnih pojava počiva na rješenjima latinskih gramatičara. Osim toga, u građi za proučavanje hrvatskih dopreporodnih gramatika često se nalazi latinska gramatika – bilo kao ciljni jezik (predmet opisa) ili kao metajezik (jezik kojim se opisuje hrvatski jezik). Jedna takva bila je Appendinijevim uzorom: *Institutionum linguae Illiricae libri duo*, Bartola Kašića iz 1604. godine. Appendinijeva je *Grammatica della lingua illirica* donedavno bila neistražena čemu je vjerojatno pridonijela njezina opsežnost (360 stranica) i njezin metajezik (talijanski). Autorica ovoga sažetka gramatiku je prevela, hrvatske je primjere transkribirala suvremenim slovopisom i tomu dodala studiju na temelju iscrpne analize (uz pretisak izvornika sve je objavljeno kao knjiga 2022. g.). Kroz taj višegodišnji rad uočila je da primjeri iz gramatičkih pouka dobro predstavljaju onodobni dubrovački vokabular pa je Appendinijevu *Gramatiku* odlučila uvrstiti u korpus za prvi dubrovački rječnik – projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje – kojega je ona voditeljicom.

Ivana Lovrić Jović u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje zaposlena je od 1997. godine, na Odjelu za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju. Bavi se područjima navedenima u tom nazivu, s posebnim naglaskom na dubrovački govor. Detaljniji životopis dostupan je na stranicama Instituta.

Ivana Lovrić Jović, PhD

Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb
ilovric@ihjj.hr

***Grammatica della lingua illirica* (1808) by Piarist F. M. Appendini as a Corpus for the Dubrovnik Diachronic Dictionary in the Making**

Appendini's *Grammar* belongs to a series of Croatian pre-revival grammars and is part of the grammatical corpus that is based on Latin grammars. This means that the structuring and overall understanding of linguistic phenomena is grounded on the solutions of Latin grammarians. In addition, studying materials of Croatian pre-revival grammars often comprise Latin grammar—either as a target language (the subject of the description) or as a metalanguage (the language used to describe the Croatian language). One such grammar was Appendini's model, *Institutionum linguae Illiricae libri duo* (1604) by Bartol Kašić. Appendini's *Grammatica della lingua illirica* has not been studied until recently, probably due to its extensiveness (360 pages) and its metalanguage (Italian). The author of this summary has translated the grammar, transcribed the Croatian examples in contemporary spelling, and added a study based on a meticulous analysis (everything was published in the form of a book in 2022, including a reprint of the original). Through that many years of work, the author noticed that the examples from grammar lessons well represented the Dubrovnik vocabulary of the period, so she decided to include Appendini's *Grammar* into the corpus for the first Dubrovnik dictionary—a project of the Institute of Croatian Language and Linguistics, which she is the head of.

Ivana Lovrić Jović has been employed at the Institute of Croatian Language and Linguistics since 1997, at the Department of Croatian Language History and Historical Lexicography. She researches topics connected with the department's activity, with a special focus on the Dubrovnik vernacular. The author's more detailed CV is available at the Institute's web site.

dr. sc. Ivana Mance Cipek

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

imance@ipu.hr

Klasicistički krajolik kao slikarski diskurs: *loca amoena* Franza Conrada Hötzendorfa

Polazeći od dvaju akvarela Franza Conrada Hötzendorfa (Brno, 1770. – Osijek, 1841.), koji se nalaze u Nacionalnom muzeju moderne umjetnosti u Zagrebu, u izlaganju će se razmotriti dugo trajanje klasicističkog, idealistički koncipiranog pejzaža kao imaginacijske osnove za prikazivanje krajolika u slikarstvu, takoreći, općenito. Radi se o djelima naziva *Tivoli* i *Talijanski pejzaž* iz 1839. godine, vrlo vjerojatno nastalima prema grafikama Wilhelma Friedricha Gmelina (Badenweiler, 1760. – Rim, 1820.), koja prikazuju karakteristične vizure Tivolija, antičkog lokaliteta i redovite postaje *Grand toura*. Akvareli Hötzendorfa uzgred su i svjedočanstvo djelovanja risarskih škola, koje se od kraja 18. stoljeća uvode širom Habsburške Monarhije, a u kojima se koncept poduke prvenstveno temelji na kopiranju antičkih i drugih klasičnih uzora. Pejzažni žanr u tome ne predstavlja izuzetak: idealni krajolik utemeljen na bukoličkoj topici ugodnog mjesta (*locus amoenus*) likovni je, slikarski diskurs koji nadilazi stilove i epohe, povezujući klasicizam i romantizam, zamišljene i realne prostore, opća i specifična obilježja mjesta.

Ivana Mance Cipek povjesničarka je umjetnosti. Od 2003. zaposlena je u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. U znanstvenoj djelatnosti posvećena je istraživanju povijesti hrvatske povijesti umjetnosti te različitim temama iz umjetnosti 19. i 20. stoljeća. Članica je više strukovnih udruženja (AICA, DPUH, ULUPUH). Glavna je urednica znanstvenog časopisa *Život umjetnosti* te članica uredništva znanstvenog časopisa *Peristil*.

Ivana Mance Cipek, PhD

Institute of Art History, Zagreb

imance@ipu.hr

Neoclassicist Landscape as Painting Discourse: Franz Conrad von Hötzendorf's *loca amoena*

Using two watercolours by Franz Conrad Hötzendorf (Brno, 1770 – Osijek, 1841) stored at the National Museum of Modern Art in Zagreb as the starting point, the author will observe the long duration of the Neoclassical, idealistically conceived landscape as an imaginative basis for depicting landscapes in painting, so to say, in general. The two drawings in question are *Tivoli* and *Italian Landscape* from 1839, most likely based on engravings by Wilhelm Friedrich Gmelin (Badenweiler, 1760 – Rome, 1820), depicting characteristic views of Tivoli, an ancient site and a regular stop on the *Grand Tour*. Hötzendorf's watercolours also testify to the activity of drawing schools, which were introduced throughout the Habsburg Monarchy from the end of the 18th century and in which the concept of teaching was primarily based on copying ancient and other classical models. The landscape genre is no exception in this respect: the ideal landscape based on the bucolic topos of a pleasant place (*locus amoenus*) is a visual, painting discourse that transcends styles and eras, connecting Neoclassicism and Romanticism, imagined and real spaces, general and specific characteristics of places.

Ivana Mance Cipek, art historian. She has been working at the Institute of Art History in Zagreb since 2003. In her scientific research, she focuses on the history of Croatian art history and different topics connected with 19th and 20th-century art. She is a member of several professional associations (International Association of Art Critics, Croatian Society of Art Historians, Croatian Association of Artists of Applied Arts). She is the editor-in-chief of the scientific journal *Život umjetnosti* and a member of the editorial board of the scientific journal *Peristil*.

dr. sc. Iva Mandušić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
mandusic.iva@gmail.com

Rimske terme u kontinentalnoj Hrvatskoj i njihova revitalizacija u 18. stoljeću

Tradicija liječenja termalnim vodama i ljekovitim blatom potječe iz razdoblja antike, a rimske su se terme, kao jedna od karakterističnih institucija gradskoga života, nalazile i na području provincije Panonije. Neke od njih (Aquae lasae – Varaždinske toplice), isprva namijenjene liječenju i rehabilitaciji rimskih legionara, postale su u 1. stoljeću privlačno okupljalište pripadnika rimske elite. Nakon dugog razdoblja ratova i kužnih epidemija, do revitalizacije mineralnih kupki u kontinentalnoj Hrvatskoj dolazi u 18. stoljeću, prije svega zbog svijesti o potrebi poboljšanja zdravstvenih prilika, ali i zbog trenda povratka prirodi te jačanja društvenoga života i želje za javnom prezentacijom. Na temeljima antičkih termalnih izvora nastaju novi kupališni kompleksi, grade se reprezentativne građevine i oblikuju lječilišni perivoji, a nositelji tih aktivnosti plemićke su obitelji (Jankovići Daruvarski – Daruvarske toplice), pojedinci (Maksimilijan Vrhovac – Stubičke toplice) te crkvene i državne vlasti (Varaždinske Toplice, Topusko). Obnovu antičkih mineralnih izvora kao i društvene aktivnosti koje su se odvijale u tim središtima zabilježili su i brojni suvremeni putopisci (M. Piller, L. Mitterpacher, M. Kunić), povjesničari (B. A. Krčelić), liječnici (I. K. Lalangue, J. L. Payer) te prirodoslovci i etnografi (B. Hacquet). Osim izgradnje kupališnih kompleksa u klasicističkom stilu, o nasljeđu antike na tim lokalitetima svjedoče i nazivi pojedinih dijelova termi (Konstantinova kupelj, Dijanina kupelj, Minerva, Arkadija).

Iva Mandušić viša je leksikografkinja u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža. Završila je studij povijesti i latinskoga jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je magistrirala temom iz hrvatske povijesti ranoga novog vijeka i doktorirala tezom *Povijest obitelji Drašković u 16. i prvoj polovici 17. stoljeća*. Autorica je i urednica biobibliografskih radova s područja političke i kulturne povijesti od 16. do 20. st. te arheologije, etnologije i povijesti pomorstva. Područje njezinoga znanstvenoga interesa je povijest ranoga novog vijeka, povijest plemstva, latinistička historiografija i crkvena povijest.

Iva Mandušić, PhD

Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb

mandusic.iva@gmail.com

Roman Thermal Baths in Continental Croatia and Their Revitalisation in the 18th Century

The tradition of treating people with thermal water and medicinal mud dates back to classical antiquity, and Roman baths, as one of the most characteristic institutions of city life, were also located in the province of Pannonia. Some of them (*Aquae lasae* – Varaždinske Toplice), originally intended for the treatment and rehabilitation of Roman legionnaires, became an attractive gathering place for members of the Roman elite in the 1st century. After a long period filled with wars and plague epidemics, mineral baths in continental Croatia underwent revitalisation in the 18th century, primarily due to the awareness of the need to improve health conditions but also due to the trend of returning to nature as well as contemporary growing social life and the desire for public presentation. New bathing complexes were built on the foundations of ancient thermal springs, including representative buildings and spa gardens, and the protagonists of these activities were noble families (Janković de Daruvár – Daruvarske toplice), individuals (Maksimilijan Vrhovac – Stubičke toplice), and church and state authorities (Varaždinske Toplice, Topusko). The restoration of ancient mineral springs, as well as the social activities that took place in these centres, were recorded by numerous contemporary travel writers (M. Piller, L. Mitterpacher, M. Kunić), historians (B. A. Krčelić), doctors (I. K. Lalangue, J. L. Payer), and naturalists and ethnographers (B. Hacquet). In addition to the bathing complexes built in the Neo-classical style, the names of individual parts of the thermal baths (Bath of Constantine, Bath of Diana, Minerva, Arcadia) testify to the heritage of classical antiquity in these places.

Iva Mandušić is a senior lexicographer at the Miroslav Krleža Institute of Lexicography. She graduated in history and classical philology at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, where she received a master's degree in Early Modern Croatian history

and a doctorate degree with the thesis *History of the Drašković Family in the 16th and First Half of the 17th Centuries*. She is the author and editor of biobibliographic works in the field of political and cultural history from the 16th to the 20th century, as well as from the fields of archaeology, ethnology, and maritime history. The area of her scientific interest is the Early Modern history, history of the nobility, Latin historiography, and church history.

**Ivan Marjanović, mag. educ. philol. et croat. lat. et mag.
educ. hist.**

Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i
Baranje, Slavonski Brod
imarjanovic997@gmail.com

Pjesme zahvalnice osječkih gimnazijalaca (1838. – 1842.)

Pjesme zahvalnice gimnazijalaca predstavljaju manje poznat i slabije istražen podžanr prigodnog pjesništva. Rad iznosi rezultate analize i interpretacije sedam latinskih pjesama zahvalnica (*paedeuteriona*) osječkih gimnazijalaca (1838. – 1842.) upućenih njihovim učiteljima. Pjesnici *paedeuteriona* u pravilu su najuspješniji u školskoj generaciji, ali o njihovim autorima najčešće ne znamo mnogo. Rad definira strukturu pjesama i osnovne motive koji se pojavljuju u ovom podžanru. U njegovu je nastanku vidljiv utjecaj Scaligera i njegovog djela *Poetices libri septem*, kao i zakonskih odredbi *Ratio educationis*. Osim toga, jasan je utjecaj rimskih antičkih pjesnika, čime je moguće pobliže odrediti lektiru tadašnje škole, kao i međusobne sličnosti *paedeuteriona*.

Ivan Marjanović magistar je edukacije povijesti te latinskog jezika, rimske književnosti i hrvatskog latinитета. Nakon završetka diplomskog studija na Fakultetu hrvatskih studija 2021. godine upisuje doktorski studij povijesti na Hrvatskom katoličkom sveučilištu i priprema doktorsku disertaciju pod nazivom *Kaptoli kao loca credibilia na prostoru hrvatskog srednjovjekovlja od 13. do 15. stoljeća* pod mentorstvom prof. dr. sc. Mirjane Matijević Sokol. Trenutno je na drugoj godini dokorskog studija i zaposlen na Hrvatskom institutu za povijest.

Ivan Marjanović mag. educ. philol. et croat. lat. mag. educ. hist.

Croatian Institute for History, Department for the History of Slavonia,
Srijem and Baranja, Slavonski Brod
imarjanovic997@gmail.com

Gratitude Poems of Osijek High-School Students (1838–1842)

The gratitude poems of high school students represent a less well-known and less researched subgenre of occasional poetry. The paper presents the analysis results and interpretation of seven gratitude Latin poems (*paedeuterion*) of Osijek high school students (1838–1842) addressed to their teachers. *Paedeuterion* poets were generally the most successful students in their generation, yet usually very little is known about them. The paper defines the structure of the songs and the basic motifs that appear in this subgenre. Gratitude poems were clearly formed under the influence of Scaliger and his work *Poetices libri septem*, as well as the legal provisions of *Ratio educationis*. In addition, one can notice the influence of ancient Roman poets, which makes it possible to determine the prescribed reading literature of the period, as well as the mutual similarities of the *paedeuteriona*.

Ivan Marjanović has a master's degree in history education, as well as Latin philology and Croatian Latinity. Upon completing his graduate studies at the Faculty of Croatian Studies in 2021, he enrolled in a doctoral history programme at the Catholic University of Croatia. He is currently working on his doctoral dissertation entitled *Chapters as loca credibilia in Croatian Medieval Lands from the 13th to the 15th Century* under the mentorship of Mirjana Matijević Sokol, PhD, full professor. He is in the second year of his studies and works at the Croatian Institute of History.

doc. dr. sc. Maja Matasović

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

mmatasovic@hrstud.hr

Antika u školskom sustavu 18. stoljeća

Druga polovica 18. stoljeća u hrvatskim zemljama pod habsburškom vlašću doba je reforme školstva, opširno obrađene u dokumentu *Ratio educationis* iz 1777. godine. Ovdje ćemo se pozabaviti nasljeđem antike u školskom programu, tj. u nastavnim materijalima i metodama poučavanja, ali i u samom školskom sustavu, osobito u njegovim ciljevima i sredstvima. Stoga će se promotriti i antička načela o obrazovanju, poput onih u Kvintilijanovu djelu *Institutio oratoria*. Posebna će se pozornost posvetiti i jezicima antike, latinskom i grčkom, s jedne strane kao predmetima poučavanja, a s druge ulazi latinskog kao jednog od nastavnih jezika. Razmotrit ćemo i kako su se stavovi prema antičkim i modernim autorima u nastavi mijenjali kroz vrijeme usporedbom s drugim nastavnim planovima te analizirati koliko su na novi, prosvjetiteljski propis *Ratio educationis* utjecale ideje prijašnjih sustava, pogotovo onog isusovačkog, kojem su pripadali i njegovi autori.

Maja Matasović (r. Rupnik) klasični je filolog, od 2017. godine docentica na Fakultetu hrvatskih studija. Sudjelovala je na dvadesetak znanstvenih i stručnih skupova te okruglih stolova u zemlji i inozemstvu. Objavljivala je knjige i radove s temama iz rimske civilizacije, grčkog kazališta, grčke i latinske lingvistike te odnosa Crkve i naroda, pogotovo u školstvu, u Hrvatskoj u 18. stoljeću.

Maja Matasović, PhD, assistant professor

Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Zagreb
mmatasovic@hrstud.hr

Antiquity in the 18th-Century School System

For Croatian lands under Habsburg rule, the second half of the 18th century was an era of school reform, extensively covered in the document *Ratio educationis* from 1777. In her presentation, the author will discuss the legacy of antiquity in the school curriculum, i.e. in teaching materials and teaching methods, but also in the school system itself, especially in its objectives and means. Consequently, classical principles on education, such as those in Quintilian's work *Institutio oratoria*, will also be observed. Special attention will be paid to classical languages, Latin and Greek, as school subjects, but also to the role of the former as a medium of instruction. The author will examine how attitudes towards classical and modern authors in teaching have changed over time by comparing them with other curricula and analyse how much the new Enlightenment regulation *Ratio educationis* was influenced by the ideas of previous systems, especially the one of the Jesuit order, to which its authors belonged.

Maja Matasović (b. Rupnik) is a classical philologist, since 2017 an assistant professor at the Faculty of Croatian Studies. She has participated in around twenty scientific and professional conferences and round tables in Croatia and abroad. She has published books and papers on topics ranging from Roman civilisation, Greek theatre, Greek and Latin linguistics to the relationship between the Church and the people, especially in education, in Croatia in the 18th century.

doc. dr. sc. Petra Matović

Odsjek za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb

petramatovic2011@gmail.com

dr. sc. Ana Mihaljević

Staroslavenski institut, Zagreb

amihaljevi@gmail.com

***Sacrae Heliconis umbrae: grčka mitologija u opusu
Bernarda Džamanjića (1735. – 1820.)***

Bernard Džamanjić (Bernard Zamanja, 1735. – 1820.) i njegov učitelj, prijatelj i sugrađanin Rajmund Kunić najplodniji su prevoditelji hrvatskoga latinizma. Obojica su prevodila Homera (Kunić *Ilijadu*, Džamanjić *Odiseju*) i grčke bukolike, a Džamanjić je osim toga preveo i cjelokupan opus didaktičnoga pjesnika Hezioda (*Poslove i dane*, *Teogoniju* te *Štit*, koji se danas smatra djelom nekoga drugog autora). Prijevodu Hezioda Džamanjić je dodao iscrpan komentar u kojemu je, među ostalim, govorio i o grčkoj mitologiji. Dok o Džamanjićevim prevoditeljskim načelima i postupcima postoji već niz studija, njegovo je proučavanje grčke mitologije bilo tek uzgred obrađivano. Cilj je ovoga izlaganja istražiti je li se Džamanjić bavio grčkom mitologijom samo kao pjesnik koji slobodno adaptira građu ili i kao klasični filolog koji temeljito proučava klasične izvore i osvrće se na relevantnu znanstvenu literaturu. Njegov će pristup biti uspoređen s Kunićevim te prikazan u kontekstu isusovačkoga obrazovanja.

Petra Matović diplomirala je klasičnu filologiju 2007. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na kojem je danas docentica. Doktorirala je 2015. disertacijom *Tipovi homerskih formula u Kunićevo prijevodu Ilijade* pod vodstvom prof. dr. sc. Darka Novakovića. Područja su joj interesa Homer, helenistički grčki, isusovačka latinistička književnost u 18. stoljeću.

Ana Mihaljević diplomirala je latinski i kroatistiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija dobila je Rektorovu nagradu za rad *Onomastička analiza imena s latinskih epigrafskih spomenika iz prvih stoljeća hrvatske pismenosti* te tri dekanove nagrade za izvrsnost. Doktorirala je 2018. disertacijom *Sintaksa hrvatskoglagoljskih tekstova prevedenih s latinskoga*. Od 2019. znanstvena je suradnica u Staroslavenskom institutu u Zagrebu na projektu izrade *Rječnika crkvenoslavenskog jezika hrvatske redakcije*. Dobitnica je Državne nagrade za znanost za mlade znanstvenike za 2020. godinu.

Petra Matović, assistant professor

Department of Classical Philology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb
petramatovic2011@gmail.com

Ana Mihaljević, PhD

Old Church Slavonic Institute, Zagreb
amihaljevi@gmail.com

Sacrae Heliconis umbrae: Greek Mythology in the Oeuvre of Bernard Džamanjić (1735–1820)

Bernard Džamanjić (Bernard Zamanja, 1735–1820) and his teacher, friend, and fellow citizen Rajmund Kunić are the most prolific translators of Croatian Latinism. Both of them translated Homer (Kunić *Iliad*, Džamanjić *Odyssey*) and Greek bucolic works, and Džamanjić also translated the entire oeuvre of the didactic poet Hesiod (*Works and Days*, *Theogony*, and *Shield of Heracles*, the latter of which is today considered to be the work of another author). Džamanjić added to the translation of Hesiod's work an exhaustive commentary in which he wrote, among other things, about Greek mythology. Whereas there have already been a number of studies on Džamanjić's translation principles and procedures, his study of Greek mythology has been researched only sporadically. This presentation aims to determine whether Džamanjić dealt with Greek mythology only as a poet who freely adapted the material or as a classical philologist who thoroughly studied classical sources and referred to the relevant scientific literature. His approach is compared with Kunić's and presented in the context of Jesuit education.

Petra Matović graduated in classical philology in 2007 at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, where she currently holds the position of assistant professor. She received her doctorate in 2015 with the dissertation *Types of the Homeric Formulae in the Latin Translation of the Iliad by Rajmund Kunić* under the guidance of academician Darko Novaković. Her areas of interest are Homer, Hellenistic Greek, and 18th-century Jesuit Latin literature.

Ana Mihaljević graduated in classical philology and Croatian language and literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. During her studies,

she received the Rector's Award for her work *Onomastic Analysis of Names from Latin Epigraphic Monuments from the First Centuries of Croatian Literacy*, as well as three Dean's Awards for Excellence in Studies. She received her doctorate in 2018 with the dissertation *Syntax of Croato-Glagolitic Texts Translated from Latin*. Since 2019, she has been employed as a research associate at the Old Church Slavonic Institute in Zagreb on the project of creating the *Dictionary of the Croatian Redaction of Church Slavonic*. In 2020, she received the State Award for Science in the category of young scientists.

dr. sc. Feđa Milivojević

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
feda.milivojevic@uniri.hr

Ivan Švear i istočni Jadran u antici

U opsežnom povijesno-istraživačkom radu Ivana Šveara svakako se ističe djelo *Ogledalo Ilirijuma, iliti Dogodovština Ilirah, Slavinah, stražnji put Horvatah zvanih od potopa, to jest god. sveta 1656*. Osim što je riječ o jednom od prvih pokušaja sinteze hrvatske povijesti na narodnom jeziku, Švear je u svom djelu pružio jedan od najranijih pregleda antičkih događaja naših prostora. Nerijetko kombinirajući nekoliko različitih izvora, dao je svoje viđenje određenih povijesnih događanja, što njegovo djelo čini neizostavnim dijelom hrvatske historiografije staroga vijeka. Unatoč tomu, do danas nedostaju opsežnije studije njegova djela i utjecaja na oblikovanje naše predodžbe o antičkom svijetu istočne obale Jadrana. S tim na umu, ovo izlaganje ima namjeru analizirati prvi svezak Švearova djela, *Strana I. : od potopa, to jest god. Sveta 1656. do god. Rima 714.*, s naglaskom na povijest istočnog Jadrana do formiranja provincije Ilirik u 1. st. pr. Kr., te pružiti uvid u njegove izvore, način kombinacije kontradiktornih izvještaja grčkih i rimskih autora o određenim događajima te poneke (ne)argumentirane zaključke i generalne ideje.

Feđa Milivojević rođen je 1987. g. u Zagrebu. Diplomirao je 2011. na diplomskom studiju stare povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorirao 2017. godine na poslijediplomskom studiju Humanističke znanosti u Zadru, grana stara povijest. Dobitnik je Državne nagrade za znanost za 2021. u kategoriji mladih znanstvenika. Od 2020. godine član je Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Feđa Milivojević, PhD

Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka, Rijeka
feda.milivojevic@uniri.hr

Ivan Švear and the Eastern Adriatic in Antiquity

In Ivan Švear's extensive historical and research work, his book *Mirror of Illyrium, or On the Exploits of Illyrians, Slavs, known as Croats, since the Flood, i.e. the Holy Year of 1656* occupies a special position. In addition to being one of the first attempts at synthesising Croatian history in the vernacular, Švear provided in the book one of the earliest overviews of ancient events in these lands. Often combining several different sources, he gave his view of particular historical events, which makes his work an indispensable part of Croatian Ancient historiography. Despite this, more extensive studies of his work and the influence it has had on shaping our idea of the Eastern Adriatic ancient world are still lacking. With this in mind, this presentation intends to analyse the first volume of Švear's work, *Volume I: From the Flood, i. e. the Holy Year of 1656 to the Year of Rome, 714*, with an emphasis on the history of the Eastern Adriatic until the province of Illyricum was formed in the 1st century BC, and provide an insight into its sources and the way Švear combined contradictory reports of Greek and Roman authors on particular events, as well as give some (un)supported conclusions and general ideas.

Feđa Milivojević was born in 1987 in Zagreb. In 2011, he graduated in ancient history from the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, and he obtained his doctorate in 2017 at the Postgraduate Doctoral Study Programme in Humanities, University of Zadar, branch of ancient history. In 2021, he received the State Award for Science in the category of young scientists. Since 2020, he has been employed at the Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka.

Katarina Miljak, mag. hist.

Gruda

katarina.miljak@gmail.com

Miho Sorkočević o cavtatskom natpisu CIL III 1741

Nakon uvoda u fenomen prikupljanja antičkih spomenika i ostataka u Cavtatu te lokalnu svijest o važnosti istraživanja kroz primjere 18. stoljeća, predstavila bih lik i djelo Miha Sorkočevića (Miho Antunov Sorgo, 1739. – 1796.) s posebnim naglaskom na njegov interes za antičke starine, a osobito natpise. Osim toga, istaknula bih tiskano izdanje *Commentariolus* u kojem navodi cavtatske natpise, među njima i Dolabelin *CIL III 1741*. Zatim bih se kratko vratila u antiku i osvrnula na lokalnu važnost pronalaska natpisa *CIL III 1741*, na temelju kojega nastaje predaja o Dolabelinoj grobnici u Epidauru. U glavnom dijelu izlaganja predstavila bih i analizirala sve informacije koje Sorkočević donosi o ovom cavtatskom natpisu, kao i njegovo čitanje. Njegove se informacije tj. komentari nastavljaju na spis Nikole Bunića, koji se također nalazi unutar tiskanog izdanja *Commentariolus*. Prema informacijama koje je Sorkočević naveo, u zaključku bih dala mišljenje o njegovom istraživanju te doprinosu očuvanja antičkih starina u Cavtatu.

Katarina Miljak je nakon osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja 2015. upisala preddiplomski studij Povijesti Jadrana i Mediterana na Sveučilištu u Dubrovniku i 2018. godine stekla titulu sveučilišne prvostupnice povijesti. Iste godine obrazovanje je nastavila na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na diplomskom studiju Povijesti (Modul Stara povijest) i 2022. stekla titulu magistre povijesti. Sudjelovala je na međunarodnom seminaru studenata povijesti (ISHA) u Zadru te na Šestom kongresu hrvatskih povjesničara u Rijeci. Zainteresirana je za daljnje istraživanje stare povijesti u Hrvatskoj.

Katarina Miljak, mag. hist.

Gruda

katarina.miljak@gmail.com

Miho Sorkočević on the Cavtat CIL III 1741 Inscription

I would like to start the presentation with an introduction to the general atmosphere of collecting ancient monuments and remains in Cavtat and the local awareness of the importance of research using 18th-century examples. Subsequently, I will present the life and work of Miho Sorkočević (Miho Antunov Sorgo, 1739–1796) with emphasis on his interest in ancient antiquities, especially inscriptions, devoting additional attention to the printed edition of *Commentariolus*, in which Sorkočević listed inscriptions from Cavtat, including Dolabella's *CIL III 1741* inscription. Then I will briefly return to classical antiquity and explain the local importance of finding the *CIL III 1741* inscription, on the basis of which the legend about Dolabella's tomb in Epidaurus formed. In the main part of the presentation, I will present and analyse all the information Sorkočević brought about the Cavtat inscription, as well as his interpretation of it. Sorkočević's information, i.e. his comments, were founded on the writings of Nikola Bunić, also included in the printed edition of *Commentariolus*. I will finish off by giving my opinion on Sorkočević's research and contribution to the preservation of classical antiquities in Cavtat from the information he provided.

Having completed her elementary and high school education, Katarina Miljak enrolled in undergraduate studies in Adriatic and Mediterranean History at the University of Dubrovnik in 2015, and in 2018, she received her bachelor's degree in history. She continued her education at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, where she obtained her master's degree in history (Module Ancient History) in 2022. She participated in the international seminar of history students (ISHA) in Zadar and the Sixth Congress of Croatian Historians in Rijeka. She is interested in researching Ancient Croatian history.

izv. prof. dr. sc. Violeta Moretti

Odsjek za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula
vmoretti@unipu.hr

Uloga latinske pjesničke poslanice u konverzacijskoj kulturi ranog 18. stoljeća: slučaj Pavla Rittera Vitezovića

Dopisivanje latinskim pjesničkim poslanicama početkom 18. stoljeća slabije je istražena tema unutar hrvatske znanosti i stoga će se ovim izlaganjem nastojati osvijetliti ta kulturna praksa. Istraživanje se temelji na primjercima Vitezovićeve vezane korespondencije objavljenima unutar monografije Pavao Ritter Vitezović, *Epistolae metricae*, kao i na rezultatima istraživanja arhivske građe i digitalnih izdanja koji predstavljaju uzorke ove prakse u zabilježenih Vitezovićevih korespondenata. Autorica izlaganja osobitu pažnju posvećuje pitanju uloge latinske poslanice u komuniciranju sadržaja koji se smatraju trivijalnim kao što su primjerice pozivi i odgovori na pozive na objed. Svrha izlaganja je prikazati zaključke o simboličkoj i stvarnosnoj ulozi diskursa kodiranoga latinskim, kao i pridonijeti poznavanju funkcije latinskoga jezika u privatno-javnoj domeni Vitezovićeve socijalnoga kruga u ranom 18. stoljeću, koji nadilazi ono što danas percipiramo kao hrvatski kulturni prostor.

Violeta Moretti izvanredna je profesorica na Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Njezin je znanstveni rad pretežito usmjeren na novolatinsku filologiju, pri čemu povezuje teorijske i metodološke dosege klasične filologije, sociolingvistike i historijske pragmatike istražujući pitanja latinskoga jezika i latinskoga teksta u društvenom kontekstu.

Violeta Moretti, PhD, associate professor

Department of Classical Philology, Jurja Dobrila University of Pula, Pula
vmoretti@unipu.hr

The Role of Latin Epistolary Poems in the Conversational Culture of the Early 18th Century: The Case of Pavao Ritter Vitezović

The practice of exchanging Latin epistolary poems at the beginning of the 18th century is a less researched topic in Croatian academia; therefore, this presentation will attempt to shed light on this cultural practice. The research is based on Pavao Ritter Vitezović's correspondence letters that have been published in his monograph, *Epistolae metricae*, as well as the results of archival research and digital editions that represent samples of this practice among Vitezović's recorded correspondents. Special attention will be paid to the role of Latin epistles in communicating content that was considered trivial, such as invitations and responses to dinner gatherings. The purpose of the presentation is to explain the symbolic and real role of discourse coded in Latin, as well as to contribute to the understanding of the way Latin functioned in the private-public sphere of Pavao Ritter Vitezović's social circle in the early 18th century, which went beyond what we perceive today as Croatian cultural space.

Violeta Moretti is an associate professor at the Department of Classical Philology, Faculty of Humanities, Juraj Dobrila University of Pula. In her work, she predominantly focuses on neo-Latin philology, in which she connects the theoretical and methodological approaches of classical philology, sociolinguistics, and historical pragmatics, studying the Latin language and Latin texts in a social context.

Zrinko Novosel, mag. hist.

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

zrinko.novosel@gmail.com

Antičke ideje u prirodnom pravu zagrebačkih pravnika kasnog Prosvjetiteljstva

U sklopu Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu od 1776. godine djelovao je Pravni fakultet na kojem su ugarski doktori pravnih znanosti predavali materiju iz prirodnog prava. Ova grana tadašnje pravne znanosti zadobila je središnju ulogu u tijeku reforme Sveučilišta u Beču otprilike četvrt stoljeća ranije i bila usko vezana uz pravnu legitimaciju habsburške apsolutističke vlasti. Ipak, prirodno pravo koje se predavalo u Beču, a zatim na pravnim fakultetima u Ugarskoj sve do sredine 19. stoljeća, u velikoj je mjeri oblikovano idejama o vlasti i društveno-političkom uređenju proizašlima iz europske prosvjetiteljske misli. Njezinim sastavnim dijelom bile su i ideje antičkih autora, dakako mijenjane i prilagođavane tijekom dugog niza stoljeća te intelektualnih recepcija i modifikacija. Ovo istraživanje na temelju pisane i tiskane ostavštine zagrebačkih profesora prirodnog prava na prijelazu 18. u 19. stoljeće identificira i analizira fenomen antičkog nasljeđa u njihovim radovima.

Zrinko Novosel doktorand je Predmoderne povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i asistent na Hrvatskom institutu za povijest. Istražuje teme iz povijesti Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu (1776. – 1850.), pri čemu se fokusira na rad profesora katedre za prirodno pravo. Na temelju njihovih radova analizira fenomene intelektualne razmjene tijekom „dugog“ 18. stoljeća u Habsburškoj Monarhiji.

Zrinko Novosel, mag. hist.

Croatian Institute of History, Zagreb

zrinko.novosel@gmail.com

Ancient Ideas in Natural Law of Late-Enlightenment Zagreb Jurists

In 1776, the Faculty of Law started operating within the Royal Academy of Sciences, at which Hungarian doctors of legal sciences taught subjects from natural law. This branch of legal science had a central role in the course of the University of Vienna Reform about a quarter of a century earlier, and it was closely related to the legal legitimation of the Habsburg absolutist rule. Nevertheless, natural law taught in Vienna and at Hungarian law schools until the mid-19th century was to a great extent shaped by ideas on government and social-political organisation that stemmed from European Enlightenment thought. Enlightenment thought also comprised ideas from ancient authors, which, of course, changed and adapted throughout the centuries, as well as intellectual receptions and modifications. This research, based on the written and printed legacy of Zagreb natural law professors at the turn of the 18th and 19th centuries, identifies and analyses the phenomenon of ancient heritage in their works.

Zrinko Novosel is a doctoral student in pre-modern history at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and an assistant at the Croatian Institute of History. He researches topics from the history of the Royal Academy of Sciences in Zagreb (1776–1850), focusing on the work of Natural Law Department professors. Drawing on their work, he analyses the phenomena of intellectual exchange during the “long” 18th century in the Habsburg Monarchy.

dr. sc. Pavao Nujić

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku, Osijek
pnujic@foozos.hr

Antika u opisu Slavonije i Srijema F. W. von Taubea

Jedan od važnijih opisa Slavonije i Srijema druge polovice 18. stoljeća pisanih njemačkim jezikom dolazi iz pera Friedricha Wilhelma von Taubea, koji je kao široko obrazovani pravnik i dvorski dužnosnik ove krajeve pohodio 1776. – 1777. godine u svojstvu dvorskoga izaslanika na sinodi u Srijemskim Karlovcima. Tijekom svoga putovanja i boravka prikupljao je razne bilješke o prostoru i ljudima s kojima se susretao te je pri povratku u Beč napisao i objavio djelo u tri sveska pod naslovom *Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und Herzogthumes Syrmien* s ciljem približavanja ovoga slabo poznatoga područja njemačkoj publici. Prilikom opisivanja Slavonije i Srijema, Taubeu ne izmiču razni motivi antike. U tom se pogledu može pratiti utjecaj klasične misli na njegove interpretacije suvremenika, predstavljanje antičke povijesti i geneze Ilira, osobni odnos prema antičkim ostacima i percepcija odnosa lokalnoga stanovništva prema antičkome nasljeđu.

Pavao Nujić rođen je u Osijeku 1991. Dvopredmetni studij povijesti i pedagogije završava 2014. na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Od 2015. radi kao asistent, a od 2021. kao poslijedoktorand na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Poslijediplomski doktorski studij završava 2020. na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Bavi se istraživanjem 18. stoljeća Slavonije i Srijema s naglaskom na vojnu povijest.

Pavao Nujić, PhD

Faculty of Education, University of Josip Juraj Strossmayer in Osijek,
Osijek
pnujic@foozos.hr

Antiquity in the Description of Slavonia and Srijem by F. W. von Taube

One of the significant descriptions of Slavonia and Srijem from the second half of the 18th century, written in German, was penned by Friedrich Wilhelm von Taube, a broadly educated jurist and court official who visited these regions between 1776 and 1777 as a court envoy at the synod in Sremski Karlovci. During his journey, he collected different notes about the area and the people he had met. Upon his return to Vienna, he wrote and published a three-volume book, *Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und Herzogthumes Syrmien*, intending to bring this little-known area closer to the German audience. In his description of Slavonia and Srijem, Taube noted down motifs from classical antiquity. In this regard, one can trace the influence of classical thought on Taube's interpretation of his contemporaries, the presentation of ancient history and the genesis of *Illyrians*, his personal relationship to ancient remains, and the perception of the local population's attitude towards their ancient heritage.

Pavao Nujić was born in Osijek in 1991. He graduated in history and pedagogy in 2014 at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek. In 2015, he started working at the Faculty of Education in Osijek as an assistant, and in 2021, he attained the position of postdoctoral researcher. He finished his postgraduate doctoral programme in 2020 at the Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb. He researches 18th-century Slavonia and Srijem with an emphasis on military history.

dr.sc. Martina Ožanić

Konzervatorski odjel u Zagrebu, Ministarstvo kulture i
medija Republike Hrvatske, Zagreb
martina.ozanic@gmail.com

Antiklasične tendencije u razvoju altaristike u XVIII. stoljeću

U razvoju altaristike 18. stoljeća zamjetna je sklonost rješenjima koja svjesno napuštaju antičke uzore, a čiji se vrhunac manifestira u atektonsko građenim retablama, odnosno, retablama građenim ornamentalnim i figuralnim elementima bez arhitektonskih nosača. Ovi se retabli pojavljuju već tijekom 17. stoljeća kao antiteza istovremenim, ali brojčano nadmoćnijim arhitektonskim retablama utemeljenima na tradiciji klasične antičke arhitekture (edikula, slavoluk). Njihova rasprostranjenost diljem Srednje Europe ukazuje na dobru prihvaćenost upravo na prostorima sjeverno od Alpa, na kojima je nepoštivanje ili otklon od propisanih kanona arhitektonskih redova utemeljenih na antičkim modelima odraz anti-klasičnoga, anti-vitruvijanskog umjetničkog htjenja. U radu će se analizirati primjeri na prostoru sjeverne Hrvatske, a osobito će se istaknuti atektonsko građeni retabli s klasicističkim obilježjima nastali prema izmaku stoljeća, čija su rješenja rezultat posve oprečnih zamisli.

Martina Ožanić diplomirala je povijest umjetnosti i engleski jezik i književnost 2004. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na Odsjeku za povijest umjetnosti istoga fakulteta obranila je 2017. godine doktorski rad na temu *Atektonsko građeni retabli XVIII. stoljeća na području sjeverozapadne Hrvatske* pod vodstvom mentora akademika Vladimira Markovića. Od 2004. godine zaposlena je u Konzervatorskom odjelu u Zagrebu, gdje radi na mjestu više stručne savjetnice-konzervatorice za pokretna kulturna dobra. Autorica je više znanstvenih i stručnih tekstova, redovito izlaže na znanstvenim simpozijima, a od 2017. do 2019. godine članica je međunarodnoga projekta *Tragom umjetnosti obitelji Straub*. Aktivno sudjeluje u radu strukovnih udruga, kao i organizaciji znanstvenih i stručnih skupova. Žarište njezinoga znanstvenog interesa je umjetnost kontinentalne Hrvatske 17. i 18. stoljeća, poglavito kiparstvo i altaristika, kao i teme zaštite i očuvanja kulturne baštine, s naglaskom na pokretna dobra i zidno slikarstvo.

Martina Ožanić, PhD

Conservation Department in Zagreb, Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia, Zagreb
martina.ozanic@gmail.com

Anti-Classical Tendencies in the Development of 18th-Century Altar Architecture

In the development of 18th-century altar architecture, there is a noticeable preference for solutions that intentionally abandoned ancient models, the peak of which manifested itself in atectonically built retables, i.e. retables constructed of ornamental and figural elements without architectural support. These retables appeared already during the 17th century as an antithesis to the contemporary, but numerically superior, architectural retables based on the tradition of classical ancient architecture (aedicula, triumphal arch). Their broad distribution across Central Europe indicates they were well-accepted in the area north of the Alps, where disobeying or deviating from the prescribed canons of architectural orders based on ancient models was a reflection of anti-classical, anti-Vitruvian artistic volition. The paper analyses examples of such atectonically built retables in northern Croatia, particularly highlighting those created at the end of the century which comprise neo-classical features, the solutions of which are the result of completely contradictory ideas.

Martina Ožanić graduated in art history and English language and literature in 2004 at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. At the Department of Art History of the aforementioned faculty, she defended her doctoral thesis *“Atectonic” Retables in the 18th-Century North-western Croatia* under the guidance of academician Vladimir Marković. Since 2004, she has been employed at the Conservation Department in Zagreb, where she works as a senior consultant-conservator for movable cultural property. She writes scientific and professional papers and regularly participates in scientific conferences. From 2017 to 2019, she partook in *Tracing the Art of the Straub Family* international project. She actively participates in the work of professional associations, as well as in organising scientific and professional conferences. The focal point of her scientific interest is the 17th and 18th-century art of continental Croatia, mainly sculpture and altar architecture, as well as the protection and preservation of cultural heritage, with an emphasis on movable property and wall paintings.

prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović

Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

cpavlovi@ffzg.unizg.hr

Lica 18. stoljeća

Postojeći modeli periodizacije i klasifikacije umjetnosti 18. stoljeća upućuju na iznimno složenu sliku toga razdoblja. Svako razdoblje pa s njime u vezi i svaka stilskopovijesna umjetnička protega podložna je dvojabama i u nazivlju i sadržaju pojma, no 18. je stoljeće u odnosu na druga uvriježena poimanja razdoblja i nazivlja novoga vijeka do danas ostalo u sjeni, neartikulirano u unutarumjetničkome razumijevanju, te izrazitije određeno izvanumjetničkim načelima. Komparativnim uvidima u uvriježene prakse različitih rješenja kompleksa 18. stoljeća, razvidan je nesklad koji vlada u odnosima imenovanja i razumijevanja markantnih pojava među različitim umjetnostima. Tu disperziju osnovnih sastavnica prema fragmentarnosti i multiplikaciju srodnih a raslojenih nijansiranih umjetničkih postignuća dobro oprimjeruju odnosi periodizacijskoga nazivlja književnosti, glazbe i likovnih umjetnosti 18. stoljeća. Književno nazivlje 18. stoljeća, od baroka i rokokoja, preko klasicizma do sentimentalizma, predromantizma i romantizma, u odnosu na barok i klasicizam u glazbi te na barok, rokoko i klasicizam u likovnim umjetnostima, razotkriva polivalentnost umjetnosti koja prvi put u povijesti iznosi otvoreno kontradiktorne stavove prema antici, no iz tih mogućnosti crpi potentnost. Antika je tijekom 18. stoljeća bila jedna od osovina za rotaciju i preustroj vrijednosti. Rezultat tih rotacija i njihov domet proteže se do naše suvremenosti: 18. stoljeće preoblikuje (reformira i transformira) antiku kao i njezino naslijeđe, provodeći oksimoronski obrat, tvoreći drevnost kao suvremenost, antiku kao silnicu inovativnosti, „moderniziranu antiku“, antiku/drevnost kao modernost. Stoga je odnos prema antici jedno od mjerila promišljanja kaleidoskopskoga 18. stoljeća.

Cvijeta Pavlović (Zagreb, 1970.) studirala je komparativnu književnost, romanistiku i bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Odsjeku za komparativnu književnost zaposlena je kao redoviti profesor u trajnom zvanju. Predstojnica je Katedre za komparativnu proučavanje hrvatske književnosti. Glavni fokus njezinih istraživanja umjeren je na povijest hrvatske književnosti u kontekstu svjetske književnost zapadnoga kruga novoga vijeka.

Cvijeta Pavlović, PhD, full professor with tenure

Department of Comparative Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb
cpavlovi@ffzg.unizg.hr

Faces of the 18th Century

Existing periodisation and classification models of 18th-century art testify to the truly complex nature of that period. Every era and its connected stylistic-historical art span are likely to produce dilemmas in determining both their name and content, but the 18th century, in relation to other established period concepts and nomenclatures of the Early Modern period, has to this day remained in the shadows, unarticulated in the intra-artistic understanding, and more clearly defined by extra-artistic principles. Comparative insights into the established practices of different approaches to resolving the 18th-century composite reveal a disharmony that reigns in the naming and understanding of significant phenomena among different art forms. This dispersion of basic components towards the fragmentation and multiplication of related but layered nuanced artistic achievements is well exemplified by the relationships of the periodisation nomenclature employed in literature, music, and fine arts of the 18th century. The literary nomenclature of the 18th century, from Baroque and Rococo, over Neo-classicism to sentimentalism, pre-Romanticism and Romanticism, in relation to Baroque and Neo-Classicism in music, and Baroque, Rococo, and Neo-Classicism in fine arts, exposes the polyvalence of art which for the first time in history presents openly contradictory attitudes towards antiquity but draws potency from these possibilities. During the 18th century, antiquity was one of the axes for the rotation and restructuring of values. The result of these rotations and their reach extends to our modern times: the 18th century reshapes (reforms and transforms) antiquity as well as its legacy, carrying out an oxymoronic turn, creating antiquity as modernity, antiquity as a force of innovation, “modernised antiquity”, antiquity/ancientness as modernity. Therefore, the attitude towards antiquity is one of the benchmarks of reflection in the kaleidoscopic 18th century.

Cvijeta Pavlović (Zagreb, 1970) graduated in comparative literature, French language and literature, and library science at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. She works at the Department of Comparative Literature as a full professor with tenure. She is the chair of the Department Section for Comparative Studies of Croatian Literature. In her research, she focuses on the history of Croatian literature in the context of Western world literature in the Early Modern period.

dr. sc. Sanja Perić Gavrančić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

speric@ihjj.hr

Iz recepcije Ovidijevih *Heroida: Sappho Phaoni* u prijevodu Đure Ferića

Dubrovački književnik i prevoditelj Đuro Ferić (1739. – 1820.) poznat je kao autor opsežnoga opusa na latinskom i na hrvatskom jeziku, a osobite mu se zasluge pripisuju za njegov rad na prikupljanju i prepisivanju dubrovačke književne baštine. Najnovijim je istraživanjima (Bratičević i Lupić 2020.) utvrđeno da korpus Ferićevih prijepisa djela dubrovačkih književnika daleko premašuje brojku od dosad poznatih dvadeset svezaka. Među tim se svescima nalazi i rukopisna zbirka hrvatskih prijevoda Ovidijevih *Heroida* različitih autora (sign. NSK R 3186), u koju je Ferić uključio i vlastiti prepjev Sappfine poslanice Faonu. U prilogu se, uz kratki opis spomenute rukopisne zbirke, daje osvrt na neke tekstološke, traduktološke i jezične značajke Ferićeva prijevoda Ovidijeve heroide *Sappho Phaoni* na hrvatski jezik.

Sanja Perić Gavrančić znanstvena je savjetnica u Odjelu za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Njezin je primarni znanstveni interes hrvatski latinizam, a u matičnoj se instituciji bavi povijesnojezičnim temama koje ujedinjuju novolatinsku i kroatističku filologiju.

Sanja Perić Gavrančić, PhD

Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb
speric@ihjj.hr

From the Reception of Ovid's *Heroides*: *Sappho* to *Phaon* Translation by Đuro Ferić

Dubrovnik writer and translator Đuro Ferić (1739–1820) is known for writing extensively in both Latin and Croatian, and he has been credited for collecting and copying Dubrovnik's literary heritage. The latest research (Bratičević & Lupić 2020) found that the corpus of Ferić's transcriptions of Dubrovnik writers far exceeds the number of twenty volumes, as it had been previously thought. Among these volumes is a hand-written collection of Croatian translations of Ovid's *Heroides* by various authors (sign. NSK R 3186), in which Ferić also included his own rendition of Sappho's letter to Phaon. In her presentation, the author will give, along with a brief description of the aforementioned hand-written collection, an overview of some textological, translational, and linguistic features of Ferić's translation of Ovid's heroine *Sappho* to *Phaon* into Croatian.

Sanja Perić Gavrančić is a scientific advisor at the Department of History of Croatian Language and Historical Lexicography, Institute of Croatian Language and Linguistics. Her primary research interest is Croatian Latinism, and at her home institution, she deals with historical-linguistic topics that unite Neo-Latin and Croatian philology.

dr. sc. Mario Pintarić

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci,
Rijeka
pintaricm01@gmail.com

Antičke ideje u baroknom mramoru: kip svetog Jeronima u Rovinju i grupa *Otmica Nimfe* u Milanu

U zbirci samostana svetog Franje u Rovinju nalazi se mramorna skulptura svetog Jeronima čiji je autor slavni venecijanski kipar Giovanni Bonazza (Venecija, 1654. – Padova, 1736.). Riječ je o iznimnom djelu koje se ubraja među najkvalitetnija ostvarenja u cjelokupnom majstorovom opusu. Starački lik sveca izrađen je kako leži na hridini leđima naslonjen na lava, a istovremeno je njegov pogled fokusiran na lubanju nad otvorenom knjigom. Kip je 1935. godine prvi spomenuo povjesničar umjetnosti Antonino Santangelo zamijetivši da, iako je riječ o baroknom kipu, uvelike podsjeća na antičku ikonografiju „riječnih božanstava - *divinità fluviali*“. I dok je rovinjska Bonazzina skulptura nastala na tragu antičke ikonografske baštine, za jednu drugu skulpturu dosad je pogrešno smatrano kako je riječ o antičkom originalu. Naime, 2015. godine na dražbi milanske aukcijske kuće *Il Ponte* pojavila se skulptura pogrešno protumačena kao prikaz „*Otmica Nimfe*“ i datirana u razdoblje antike. I u ovom slučaju riječ je o djelu nastalom početkom 18. stoljeća, koje se može povezati s Bonazzinim suvremenikom i atribuirati kiparu Tommasu Ruesu (Bruneck, 1636. – Venecija, 1703.). U izlaganju će se ukazati na moguće likovne i književne antičke predloške koji su dvojici majstora mogli poslužiti kao uzori prilikom klesanja navedenih skulptura. Također, za Ruesovu mramornu grupu predložit će se i novo ikonografsko tumačenje u okviru barokne interpretacije antičke mitologije.

Mario Pintarić predavač je i vanjski suradnik Katedre ranog novog vijeka pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. U listopadu 2022. doktorirao je na Poslijediplomskom studiju Humanističke znanosti Sveučilišta. Do sad je objavio desetak izvornih znanstvenih radova u Hrvatskoj i inozemstvu. Dobitnik je Nagrade Filozofskog fakulteta za mlađe znanstvenike za izvrsnost u znanstvenoistraživačkom radu tijekom 2021. godine.

Mario Pintarić, PhD

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Rijeka,, Rijeka
pintaricm01@gmail.com

Ancient Ideas in Baroque Marble: the Statue of St Jerome in Rovinj and *the Abduction of a Nymph Group* in Milan

St Francis' Monastery in Rovinj holds in its collection a marble sculpture of St Jerome by the famous Venetian sculptor Giovanni Bonazza (Venice, 1654 – Padua, 1736). It is an exceptional work of art that can be counted as one of the artist's best creations in his oeuvre. The elderly saint is depicted lying on a rock, with his back leaning against a lion and his gaze fixed on a skull resting on an open book. The statue was first mentioned in 1935 by the art historian Antonino Santangelo, who noted that, although it was a Baroque work of art, it strongly resembled the ancient iconography of "river deities—*divinità fluviali*". Although Bonazza's sculpture from Rovinj drew from the heritage of ancient iconography, another sculpture has been wrongly considered to be an original from classical antiquity. In 2015, at an auction held at Il Ponte Auction House in Milan, a sculpture was wrongly categorised and sold, having been interpreted as the "Abduction of a Nymph" and dated to the classical period. However, like Bonazza's St Jerome, it was created at the beginning of the 18th century, and it can be linked and attributed to one of Bonazza's contemporaries, sculptor Tommaso Rues (Bruneck, 1636 – Venice, 1703). In his presentation, the author will demonstrate possible visual and literary sources from classical antiquity that both masters could have used as models for their work. He will also propose a new iconographic interpretation for the Rues' marble group within the framework of the Baroque interpretation of ancient mythology.

Mario Pintarić is a lecturer and external associate at the Department of Early Modern Art, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka. In October 2022, he received his doctorate at the Postgraduate Doctoral Study Programme in Humanities, University of Zadar. He has published a dozen scientific papers in Croatia and abroad. In 2021, he received the Rijeka Faculty of Humanities and Social Sciences award for excellence in scientific research of junior scientists.

dr. sc. Petra Predoević Zadković

Vele Mune

ppredoevic@yahoo.com

dr. sc. Palma Karković Takalić

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta
u Rijeci, Rijeka

pkarkovic@ffri.uniri.hr

Važnost „dugog“ 18. stoljeća za poznavanje riječke antičke baštine

U kontekstu povijesti istraživanja antike u Rijeci, koje je započelo proučavanjem grčkih i rimskih pisaca već u 17. stoljeću, „dugo“ 18. stoljeće obilježeno je zanimanjem za vidljivim materijalnim ostacima rimske baštine, Rimskoga luka smještenog u samom središtu grada, obrambenih zidova na gradskoj uzvisini Goljak (Kalvarija) i brdu Sv. Katarina, te epigrafskih spomenika pronađenih na riječkom području i ugrađenih u zidove riječkih crkava. Osobe poput riječkoga patricija Claudia de Marburgha i riječkih kanonika Ivana A. Benzonija, Petra Franje Svilokosog, Tome de Perija u 18. stoljeću prve interpretacije tih spomenika donose povezujući ih s povijesnim događajima kao što je Panonski ustanak iz vremena cara Tiberija ili bitka cara Klaudija II. protiv Gota na rijeci Raši. Zahvaljujući tome, u drugoj polovici 18. stoljeća postepeno se počinje napuštati danas definitivno odbačena teorija o Rijeci kao nekadašnjoj rimskoj Promoni, a u korist Tarsatike. Raste interes većeg broja ljudi za riječkom antičkom baštinom, što će početkom 19. stoljeća rezultirati stvaranjem prvih privatnih zbirki rimskih spomenika, organizacijom prvih muzeja te stručnim i znanstvenim istraživanjima. Cilj je rada revidirati znanja o doprinosu historiografa 18. stoljeća poznavanju i razumijevanju riječkih spomenika i antičke baštine u svjetlu novijih otkrića o povijesti Rijeke i njezine historiografije.

Petra Predoević Zadković, diplomirana je povjesničarka umjetnosti i povjesničarka. Stručna je suradnica na projektima Katedre za umjetnost starog i srednjeg vijeka Filozofskog fakulteta u Rijeci. Područje njezinog znanstvenog interesa su arhivska građa te teme iz urbanizma i urbanističke povijesti srednjovjekovnih gradova sjevernog Jadrana.

Palma Karković Takalić, diplomirana arheologinja, poslijedoktorandica je na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci. Na matičnom odsjeku nastavnica je na kolegijima iz povijesti umjetnosti, spomeničke baštine i stručne prakse za razdoblja antike i srednjega vijeka. Područje njezinog znanstvenog istraživanja je antička ikonografija te antički i srednjovjekovni urbanizam, s naglaskom na područje istočne obale Jadrana.

Petra Predoević Zadković, PhD

Vele Mune

ppredoevic@yahoo.com

Palma Karković Takalić, PhD

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Rijeka, Rijeka
pkarkovic@ffri.uniri.hr

The Importance of the “Long” 18th Century for Understanding Rijeka’s Ancient Heritage

In the context of the history of studying classical antiquity in Rijeka, which began as early as the 17th century with the study of literary sources by Greek and Roman writers, the “long” 18th century was marked by an interest in tangible material remains of Roman heritage: the Roman Arch located in the mere city centre, the defensive walls on the Goljak city hill (Kalvarija) and St Catherine Hill, and various epigraphic monuments found in the Rijeka area, embedded in the walls of city churches. People like Rijeka patrician Claudio de Marburgh and canons Ivan A. Benzoni, Petar Franjo Svilokosi, and Tom de Peri were the first to interpret these monuments in the 18th century, connecting them with historical events such as the Pannonian Revolt from the time of Emperor Tiberius or the battle of Emperor Claudius II against the Goths on the Raša River. Consequently, in the second half of the 18th century, the theory that Rijeka was founded on ancient Promona—nowadays definitively rejected—gradually began to lose its support in favour of Tarsatica. The

interest in Rijeka's ancient heritage started to grow, and, as a result, in the early 19th century first museums and private collections of Roman monuments were founded, paving the way for professional and scientific research. The paper aims to revise our knowledge of the extent to which 18th-century historiographers contributed to the understanding of Rijeka's Roman monuments and ancient heritage in light of recent discoveries about the history of Rijeka and its historiography.

Petra Predoević Zadković graduated in art history and history. She is an expert associate at the Department Section of Ancient and Medieval Art, Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka. Her area of scientific interest is archival materials as well as urbanism and urban history of medieval cities in the northern Adriatic.

Palma Karković Takalić, a graduate archaeologist, is a post-doctoral student at the Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka. At the aforementioned department, she teaches courses in art history, monument heritage, and professional practice in antiquity and the Middle Ages. Her field of scientific research is ancient iconography as well as ancient and medieval urban planning, with an emphasis on the eastern Adriatic coast.

dr. sc. Daniel Premerl

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
dpremerl@ipu.hr

Ilustracije u knjizi *Illyricum sacrum*

U izlaganju će se po prvi puta svrnuti pogled na cjelinu ilustracija u još i danas nezaobilaznom djelu Danielea Farlatija *Illyricum sacrum* koje je objavljeno u osam svezaka između 1751. i 1819. godine u Veneciji. Jednu grupu čine dvije alegorijske ilustracije: jedna na prednaslovnici odnosno frontispiciju, te druga – antičkog mitološkog nadahnuća i ranonovovjekovnog političkog naboja na naslovnici. Težište će biti na ikonografskoj analizi potonje ilustracije s naslovnice koja će se ujedno identificirati kao djelo poznatog mletačkog grafičara. Drugu grupu čini tridesetak znanstvenih ilustracija među kojima prevladavaju prikazi dalmatinskih starina. Premda se (ovom prilikom) neće stići analizirati svaka od tih ilustracija, već će sam njihov *slide show* uz komentare rječito ukazati na kult antike: mahom su, naime, prikazivane starine – arhitektura, skulptura i natpisi – iz Salone, Splita i Zadra, gradova moćne antičke baštine.

Danijel Premerl rođen je u Zagrebu 1972. godine. Diplomirao je povijest umjetnosti i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a na istom je fakultetu 2009. godine obranio doktorski rad na temu *Drveni oltari 17. stoljeća u Dalmaciji*. Usavršavao se na istraživačkim stipendijama University of Oxford, Università Ca' Foscari u Veneciji, itd. Uz znanstvene i stručne radove u domaćim i inozemnim publikacijama, objavio je knjigu *Bolonjske slike hrvatske povijesti – Politička ikonografija zidnih slika u Ilirsko-ugarskom kolegiju u Bolonji* 2014. godine.

Daniel Premerl, PhD

Institute of Art History, Zagreb

dpremerl@ipu.hr

Illustrations in the Book *Illyricum sacrum*

In his presentation, the author will, for the first time, represent the entire set of illustrations from Daniele Farlati's still indispensable book *Illyricum sacrum*, which was published in eight volumes between 1751 and 1819 in Venice. The first group consists of two allegorical illustrations: one is a frontispiece, and the other—of classical mythological inspiration and Early Modern political charge—is featured on the title page. The author will focus on the iconographic analysis of the latter illustration, identifying it as the work of a famous Venetian graphic artist. The second group comprises around thirty scientific illustrations, among which depictions of Dalmatian antiquities predominate. Although (on this occasion) it will not be possible to analyse each of these illustrations, their slide show alone, accompanied by the author's comments, will be more than enough to point up the cult of classical antiquity: the graphics predominately show antiquities—architecture, sculpture, and inscriptions—from Salona, Split, and Zadar, cities of strong, ancient heritage.

Daniel Premerl was born in Zagreb in 1972. He graduated in art history and comparative literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, and at the same faculty, he defended his doctoral thesis under the title *Seventeenth-Century Wooden Altarpieces in Dalmatia* in 2009. He was granted research scholarships at the University of Oxford, Università Ca' Foscari in Venice, etc. Apart from publishing scientific and research papers in Croatian and foreign publications, he also published the book *Images from Croatian History in Bologna: the Political Iconography of the Wall Paintings in the Illyrian-Hungarian Collegium in Bologna* in 2014.

Frane Prpa, mag. edu. hist. et art.

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta
u Splitu, Split
fprpa157@gmail.com

Antički lokaliteti uz Krku u izvorima 18. stoljeća

Protjerivanjem Osmanlija s područja Dalmacije tijekom 17. i početkom 18. stoljeća te uspostavom mletačke vlasti postepeno će doći do intenzivnijeg dokumentiranja postojećeg stanja na terenu. Uspostavom mletačkih stečevina doći će i do većeg priljeva putopisaca sa zapada koji će obilaziti i opisivati dalmatinsku unutrašnjost. Iako se u novije vrijeme sve više istraživača bavi različitim aspektima odnosa putopisa prema baštini, pojedina područja unutrašnjosti Dalmacije ostala su neobrađena. Stoga će se u ovom radu prikazati arheološki lokaliteti u blizini rijeke Krke, odnosno na području Pokrčja, u različitim izvorima. Uz putopise iz razdoblja „dugog“ 18. stoljeća bit će obrađeni i katastarski izvori mletačkih vlasti te karta Maximiliana de Trauxa iz 1805. godine koja upotpunjuje istraživanu temu.

Frane Prpa diplomirao je povijest i povijest umjetnosti na sveučilišnom dvopredmetnom studiju na Filozofskom fakultetu u Splitu s temom *Urbanistički razvoj grada Drniša*. Tijekom studija vodio je više studentskih sveučilišnih projekata, održao stručna predavanja te je dobitnik Nagrade Filozofskog fakulteta za poseban uspjeh u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima. Stručni i znanstveni interes usmjerio je na prostor unutrašnjosti Dalmacije s naglaskom na Drniš i okolicu.

Frane Prpa, mag. edu. hist. et art.

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Split, Split
fprpa157@gmail.com

Ancient Sites along the Krka River in the 18th-Century Sources

After the Ottomans had been ousted from Dalmatia during the 17th and early 18th centuries and Venetian rule established, documents recording the situation in the field were more meticulously kept. With the establishment of the Venetian rule, there was a greater influx of Western travel writers who visited and described the Dalmatian inland. Although recently more researchers have begun to deal with various aspects of the relationship between travelogues and heritage, certain parts of the Dalmatian inland have not been studied yet. Therefore, this paper will examine the archaeological sites near the Krka River, i. e. in its basin, that are recorded in different sources. In addition to travelogues from the "long" 18th century, the research will cover Venetian cadastral sources and Maximilian de Traux's map from 1805, which rounds off the researched topic well.

Frane Prpa graduated in history and art history at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split with the thesis *Urban Development of the Town of Drniš*. During his studies, he led several student university projects, held professional lectures and won the Faculty of Humanities and Social Sciences Award for special success in faculty and extracurricular activities. In his professional and scientific research, he focuses on the Dalmatian inland with an emphasis on Drniš and its surroundings.

izv. prof. dr. sc. Katja Radoš-Perković

Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Zagreb
krperkov@ffzg.hr

Prijevod i libreta Pietra Metastasijsa (1698-1782) u 18. stoljeću u Dubrovniku

Sredinom prošloga stoljeća književna povjesničarka i arhivistica Nada Beritić posvetila je doktorsko istraživanje djelima dubrovačkoga pjesnika i prevoditelja Ivana Franatice Sorkočevića i upozorila na postojanje njegove rukopisne prijevodne građe u arhivima u Dubrovniku i Zagrebu. Nakon nje, Slobodan Prosperov Novak objavljuje opsežan esej o zastupljenosti djela Pietra Metastasijsa (1698. – 1782.) u hrvatskoj dramskoj književnosti 18. stoljeća. Nedavnim istraživanjem u dubrovačkom Državnom arhivu (Fond Pavlović i Fond Martecchini) potvrđeno je da se još u 19. stoljeću prepisivalo, dakle vjerojatno i čitalo Sorkočevićeve prijevode talijanske drame, ali oni, čini se, nikad nisu tiskani. Usporedit će se podaci o njegovoj djelatnosti iz Kaznačićeva popisa *Saggio alfabetico di bibliografia ragusea* (popis autorskih radova i prijevoda), Kukuljevićeve *Bibliografije Hrvatske* i Appendinijevih *Notizie storiche*. Rad kontekstualizira podatke u vezi s prijevodima sadržane u spomenutom popisu i tumači značaj odabranih naslova, mahom uspješnica iz onodobne talijanske dramske književnosti.

Katja Radoš-Perković diplomirala je talijanski i engleski jezik i književnost te solo pjevanje na Sveučilištu u Zagrebu. Radila je deset godina kao konferencijska prevoditeljica, sudski tumač i koncertna pjevačica. Zaposlena je na Katedri za talijansku književnost Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu u zvanju izvanredne profesorice. Doktorirala je 2011. disertacijom na temu hrvatskih prijevoda Carla Goldonija, objavljenom 2013. pod naslovom *Pregovori s izvornikom. O hrvatskim prijevodima Goldonijevih komedija* (Leykam). Osim traduktologijom i talijanskim kazalištem osamnaestoga stoljeća, u znanstvenom radu bavi se hrvatskom i talijanskom libretistikom. Godine 2021. uredila je, prevela i opremila kritičko dvojezično izdanje rukopisa *Dnevnika* Luke Sorkočevića (HAZU-HMD). Sudjelovala je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima i objavila više od trideset znanstvenih i stručnih radova na hrvatskom, engleskom i talijanskom, u domaćim i stranim zbornicima i časopisima.

Katja Radoš-Perković, PhD, associate professor

Department of Italian Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Zagreb
krperkov@ffzg.hr

Translations of Librettos by Pietro Metastasi (1698–1782) in the 18th-Century Dubrovnik

In the mid-20th century, the literary historian and archivist Nada Beritić dedicated her doctoral research to the works of the Dubrovnik poet and translator Ivan Franatica Sorkočević, bringing light to the fact that archives in Dubrovnik and Zagreb held his hand-written translations. Afterwards, Slobodan Prosperov Novak published an extensive essay on the extent to which the works of Pietro Metastasio (1698–1782) were represented in Croatian 18th-century dramatic literature. Recent research in the Dubrovnik State Archives (Pavlović Fond and Martecchini Fond) has confirmed that Sorkočević's translations of Italian dramas were copied, and therefore probably read, even in the 19th century, but they were never printed. In her presentation, the author will compare the information on Sorkočević's activity from Kaznačić's *Saggio alfabetico di bibliography ragusea* (list of Sorkočević's works and translations), Kukuljević's *Bibliography of Croatia*, and Appendini's *Notizie storiche*. The presentation will contextualize the information related to the translations contained in the mentioned works and interpret the significance of the selected titles, which were mainly hits in contemporary Italian dramatic literature.

Katja Radoš-Perković graduated in Italian and English language and literature and solo singing at the University of Zagreb. She worked for ten years as a conference translator, court interpreter, and concert singer. She works as an associate professor at the Department Section of Italian Literature, Department of Italian Language and Literature, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. She received her doctorate in 2011 on the topic of Carlo Goldoni's Croatian translations, which was later published in 2013 under the title *Negotiating with the Original. About Croatian Translations of Goldoni's Comedies* (Leykam). Her field of scientific research is traductology and 18th-century Italian theatre, as well as Croatian and Italian librettos. In 2021, she edited, translated, and prepared a critical bilingual edition of Luka Sorkočević's manuscript *Diary* (HAZU-HMD). She has participated in numerous national and international scientific conferences and

Antiquity in Croatian Culture, Art and Literature in the 'Long' Eighteenth Century

published more than thirty scientific and professional papers in the Croatian, English, and Italian language, in both national and foreign journals, conference proceedings, and collected studies.

dr. sc. Teodora Shek Brnardić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

teashek@gmail.com

Prosvjetiteljstvo u obrani latinskoga jezika: slučaj Marka Faustina Galjufa iz Dubrovnika

U recentnim studijama prosvjetiteljstva prisutan je trend koji se može nazvati „klasičarski obrat“ (*classical turn*) jer u fokus istraživanja stavlja antičku baštinu kao integralni dio kulture 18. stoljeća. Interes za antiku obuhvaćao je grčku i rimsku književnost, filozofiju i umjetnost, a prosvjetiteljske pisce posebno su oduševljavali i nadahnjivali racionalizam, humanizam i građanske vrline antičkoga svijeta. Arheološka iskopavanja na tlu Italije potpomagala su stvaranje klasicističkog stila koji doživljava pravu renesansu s Rimom kao svojim središtem. Bezbrojni prijevodi klasičnih autora u skladu su s „ukusom vremena“, a posebno su cijenjene improvizacije poezije sa suvremenih na latinski jezik. Dubrovački pijarist Marko Faustin Galjuf (1765.-1834.) jedan je od najpoznatijih onovremenih latinskih improvizatora koji je profesorsku karijeru ostvario najprije u Rimu u Papinskoj Državi, a politički i akademski bio je angažiran u Rimskoj i Ligurskoj Republici te Francuskom Carstvu. Nakon Napoleonova sloma 1814. godine, Galjuf pada u nemilost zbog svoje prošlosti i 1833. objavljuje apologiju uporabe latinskog jezika *Ogled o usudu latinskog jezika (Specimen de fortuna Latinitatis)* tražeći način povratka u neprežaljeni Rim pod upravom pape Grgura XVI. U ovom radu prikazat će se prosvjetiteljski društvenokulturni kontekst nastanka i argumentacija ovoga zaboravljenog, ali značajnog djela za povijest kulturnih obrazaca toga razdoblja koje je uključivalo i kult antike.

Teodora Shek Brnardić (1971.) diplomirala je klasične jezike (1994.) i magistrirala povijest (1999.) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon toga, završila je doktorske studije na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti, obranivši 2004. godine doktorat na temu *Enlightened Officer at Work: The Educational Projects of the Bohemian Count Francis Joseph Kinsky (1739–1805)*. Surađivala je na nekoliko nacionalnih i međunarodnih projekata. Od 1994. zaposlena je na Hrvatskom institutu za povijest. Autorica je monografije *Svijet Baltazara Adama Krčelića. Obrazovanje na razmeđu tridentskoga katolicizma i katoličkoga prosvjetiteljstva* (2009). Objavila je veći broj znanstvenih radova

na hrvatskom, njemačkom i engleskom jeziku u hrvatskim i inozemnim časopisima. Njezin je znanstveni interes usmjeren na intelektualnu historiju i kulturne transfere u razdoblju prosvjetiteljstva.

Teodora Shek Brnardić, PhD

Croatian Institute of History, Zagreb

teashek@gmail.com

Enlightenment in Defence of the Latin language: the Case of Marko Faustin Galjuf from Dubrovnik

In recent studies of the Enlightenment, there has been a trend that could be called the “classical turn” because it focuses on ancient heritage as an integral part of 18th-century culture. Interest in antiquity included Greek and Roman literature, philosophy, and art, and Enlightenment writers were especially fascinated and inspired by the rationalism, humanism, and civic virtues of the ancient world. Archaeological excavations in Italy helped create the Neoclassical style, which underwent a true renaissance with Rome as its centre. Numerous translations of classical authors were in accordance with the “taste of the time”, and people particularly admired improvised translations of contemporary poetry into Latin. The Dubrovnik Piarist Marko Faustin Galjuf (1765–1834) is one of the most famous Latin improvisers of the time who started his teaching career in Rome, in the Papal States, and was politically and academically active in the Roman and Ligurian Republics as well as the French Empire. After Napoleon’s fall in 1814, Galjuf fell out of favour because of his past, and in 1833, he published an apologia for the use of Latin, *Essay on the Fate of the Latin Language (Specimen de fortuna Latinitatis)*, looking for a way to return to Rome under the administration of Pope Gregory XVI. In her presentation, the author will demonstrate the Enlightenment socio-cultural context and argumentation of Galjuf’s forgotten but significant work for the history of contemporary cultural patterns, which also included the cult of classical antiquity.

Teodora Shek Brnardić (1971) graduated in classical languages (1994) and received her master's degree in history (1999) at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. She completed her doctoral studies at the Central European University in Budapest, having defended her doctoral thesis, *Enlightened Officer at Work: The Educational Projects of the Bohemian Count Francis Joseph Kinsky (1739–1805)*, in 2004. She has participated in several national and international projects. She has been employed at the Croatian Institute of History since 1994. She published the book *World of Baltazar Adam Krčelić. Education between Tridentine Catholicism and the Catholic Enlightenment* (2009). She has published a large number of scientific papers in the Croatian, German, and English languages in both Croatian and foreign journals. Her area of scientific interest is intellectual history and cultural transfers during the Enlightenment period.

izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončić

Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

nina.simoncic@ttf.unizg.hr

Analiza neoklasicističkih modnih načela utkanih u odjevne artefakte i portrete hrvatskog plemstva

Nova filozofija povratka prirodi zastupljena u radovima francuskog filozofa Jeana Jacquesa Rousseaua (1712. – 1778.) stvara iluziju utopijskog svijeta, koja potiče onodobno plemstvo na boravak (ladanje) u prirodi, dok se u modi evocira duh antike i koncept oslobođenja tijela od posljedica krutih steznika i drvenih konstrukcija. Uvidom u postojeće odjevne artefakte, danas sačuvane u zbirnama hrvatskih muzeja te njihovom usporedbom s odjevnim kompozicijama portreta obitelji Pejačević iz druge polovice 18. i početka 19. stoljeća, analizirat ćemo značajke neoklasicističkog modnog trenda ali i dodirne točke dvaju ključnih svjedoka: slike i odjevnog oplošja. Protumačit ćemo slojevite poruke dvaju izvora, koje otkrivaju osim osnovnih odjevno-stilskih značajki, stremljenje francuskim trendovima i novim neoklasicističkim načelima. Odjeća će se promotriti kao znak osobnog, statusnog, ali i kulturološkog identiteta, te kao svjedok puteva asimilacije i promocije modnih trendova.

Katarina Nina Simončić, izvanredna je profesorica na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje kolegije iz područja povijesti mode, povijesti odijevanja, antropologije mode i muzealizacije mode. Njezin znanstveni rad usmjeren je na proučavanje poveznica između povijesti odijevanja i društveno-kulturalne reprezentacije odjeće u vizualnim izvorima kao što su slikarstvo, grafika i fotografija. Bavi se fenomenom mode posredstvom materijalne kulture, u kojoj odjevna kompozicija zrcali osobni i društveni identitet, te je nositelj slojevitih društveno-političkih, gospodarskih i kulturnih značenja.

Katarina Nina Simončić, PhD, associate professor

Faculty of Textile Technology, University of Zagreb, Zagreb

nina.simoncic@tff.unizg.hr

Analysis of Neoclassical Fashion Principles Woven into Clothing Artefacts and Portraits of Croatian Nobility

The new philosophy of returning to nature represented in the works of the French philosopher Jean Jacques Rousseau (1712–1778) created the illusion of a utopian world, which encouraged the aristocracy of the period to spend time in nature (countryside), whereas fashion evoked the spirit of antiquity and the concept of liberating the body from the constraints of rigid corsets and wooden constructions. By examining existing clothing artefacts, which have been preserved and stored in various Croatian museums, and comparing them with the clothing shown on portraits of the Pejačević family from the second half of the 18th and the beginning of the 19th century, the author will analyse the features of the neoclassical fashion trend, but also the points of contact between two key witnesses: paintings and clothing surface area. She will interpret the multilayered message of the two sources, which reveal—in addition to basic clothing-stylistic features—the wearer's pursuit of French trends and new neoclassical principles. Clothing will be viewed as a sign of personal identity, status, and cultural identity, as well as a witness to the ways of assimilating and promoting fashion trends.

Katarina Nina Simončić is an associate professor at the University of Zagreb Faculty of Textiles and Technology, where she teaches courses in fashion history, clothing history, anthropology of fashion, and the musealisation of fashion. In her scientific research, she focuses on studying the links between the history of clothing and the socio-cultural representation of clothing in visual sources such as paintings, graphics, and photographs. She tackles the phenomenon of fashion through material culture, in which clothing compositions reflect personal and social identity, as well as being bearers of layered socio-political, economic, and cultural meanings.

izv. prof. dr. sc. Danko Šourek

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
dsourek@ffzg.hr

Na ramenima antike: atlanti i herme u baroknoj altaristici sjeverozapadne Hrvatske

Atlantu (Atlasu), jednom od Titanā koji je zbog pobune protiv Zeusa bio kažnjen vječnim teretom nebeskoga svoda, već je umjetnost antičke grčke namijenila ulogu strpljiva nosača gređa reprezentativnih građevina. Postavši dijelom leksika zapadne arhitekture, atlanti (i njihove inačice, herme) od pokorenih buntovnika u poslijetridentsko će se doba preobraziti u ljupke (često anđeoske) likove lišene dramatike svojega mitološkoga podrijetla, koji s vedrom lakoćom nose dijelove baroknoga crkvenoga namještaja. Uz monumentalnu mramornu skulpturu anđela-atlanta pod balkonom propovjedaonice zagrebačke katedrale (1696.), rad donosi osvrt na desetak primjera transformacije drevnoga motiva i njegove recepcije u sklopu barokne altarističke baštine kontinentalne Hrvatske (crkve u Belcu, Biškupcu, Dropkovcu, Gorici kraj Lepoglave, Osekovu, Pokupskom, Sveticama, Špišić Bukovici).

Danko Šourek (Zagreb, 1979.) izvanredni je profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na istom je fakultetu završio studij povijesti umjetnosti i arheologije, te obranio doktorsku disertaciju s temom barokne skulpture i altaristike. Kao gostujući profesor predaje na Sveučilištu u Sarajevu. Njegov istraživački rad obuhvaća teme iz likovnih umjetnosti renesanse i baroka, osobito kiparstva, naručiteljstva i ikonografije.

Danko Šourek, PhD, associate professor

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb, Zagreb
dsourek@ffzg.hr

On the Shoulders of Antiquity: Atlantes and Herms in Baroque Altars of North-western Croatia

Atlant (Atlas), one of the Titans who was punished to hold the sky for eternity because he rebelled against Zeus, was given the role of patiently bearing the burden of representative edifices' entablatures already in classical antiquity. Having entered the Western architecture lexicon, atlantes (and their variants, herms) transformed in the post-Tridentine period from conquered rebels into beautiful (often angelic) figures devoid of the drama stemming from their mythological origin, carrying parts of Baroque church furnishings with cheerful ease. Apart from the monumental marble sculpture of the angel-atlant holding the balcony of the Zagreb cathedral pulpit (1696), the paper provides additional examples of a dozen transformations of the ancient motif and its reception in the Baroque altar heritage of continental Croatia (churches in Belec, Biškupec, Dropkovec, Gorica near Lepoglava, Osekovo, Pokupsko, Svetice, Špišić Bukovica).

Danko Šourek (Zagreb, 1979) is an associate professor at the Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. At the same faculty, he graduated in art history and archaeology and defended his doctoral thesis on Baroque sculpture and altar architecture. He teaches as a visiting professor at the University of Sarajevo. His field of scientific interest covers Renaissance and Baroque visual art—especially sculpture—art commissioning, and iconography.

prof. dr. sc. Marko Špikić

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
mspikic@ffzg.hr

Antikvarno-historiografski prijepor i tumačenje antičkih spomenika Dalmacije u prosvjetiteljsko doba

Izlaganje se zasniva na studiji Arnalda Momigliana *Antička povijest i antikvar*, objavljenoj 1950. u časopisu *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*. Proučit će se uklopljenost zapisa o antičkim spomenicima Dalmacije u „prijepor o vrijednosti historijskog dokaza u 17. i 18. stoljeću“. Raspravljat će se o: naslijeđu Varonove antikvarne sustavnosti i relevantnosti oživljena Pironovog skepticizma u tumačenju antičkih spomenika, sklonosti intuitivnom promišljanju ili osjetilnom spoznavanju, vjerodostojnosti tekstualnih i opipljivih vrela, pisanju s distance s pomoću posredovanih autoriteta i nakon putne impresije ili sabranije autopsije, kao i o interpretativnom stapanju teksta i slike. U središtu je antička arhitektura kao specifičan sklop povijesnih i umjetničkih svjedočanstava rimske civilizacije na ovim prostorima. Korpus proučavanih tekstova obuhvaća zapise antikvara i putnika s međunarodnom recepcijom: djela Jacoba Spona, Georgea Whelera, Bernarda de Montfaucona, Johanna Bernharda Fischera von Erlacha, Roberta Wooda, Danielea Farlatija, Roberta Adama, Jamesa Stuarta, Nicholasa Revetta, Louis-Francoisa Cassasa, Josepha Lavalléea, Ennia Quirina Viscontija i Antoine-Chrysostomea Quatremèrea de Quincyja.

Marko Špikić diplomirao je povijest umjetnosti i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je od 1999. zaposlen na Odsjeku za povijest umjetnosti. Magistrirao je 2003. temom *Predstavljanje starina u spisima talijanskog humanizma prve polovine 15. stoljeća*, a doktorirao 2007. temom *Konzervatorsko djelovanje splitskog antikvara Francesca Carrare*. Područja njegovog interesa su povijest i teorija arhitektonskog konzerviranja u Europi od renesanse do danas, povijest antikvarnih studija te problemi arhitektonskog rekonstruiranja.

Marko Špikić, PhD, full professor

Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb, Zagreb
mspikic@ffzg.hr

Antiquarian-Historiographical Controversy and Interpretation of the Dalmatian Ancient Monuments in the Age of Enlightenment

The presentation is grounded on Arnaldo Momigliano's study *Ancient History and the Antiquary*, published in 1950 in the *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*. The author will study the inclusion of records on ancient monuments of Dalmatia in the "controversy of the 17th and 18th centuries on the value of historical evidence". Several topics will be discussed: the legacy of Varro's antiquarian systematicity and relevance of rekindled Pyrrhon's scepticism for the interpretation of ancient monuments, the inclination towards intuitive reasoning or sensory cognition, the credibility of textual and tangible sources, writing from a distance through mediated authorities and after a journey or a more collected consideration, and the interpretive fusion of text and image. The presentation will focus on classical ancient architecture as a specific composite of historical and artistic testimonies of Roman civilization in these lands. The corpus of texts studied includes the writings of antiquarians and travellers of international reception: works by Jacob Spon, George Wheler, Bernard de Montfaucon, Johann Bernhard Fischer von Erlach, Robert Wood, Daniele Farlati, Robert Adam, James Stuart, Nicholas Revett, Louis-François Cassas, Joseph Lavallée, Ennio Quirino Visconti, and Antoine-Chrysostome Quatremère de Quincy.

Marko Špikić graduated in art history and comparative literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. He has been employed at the Department of Art History since 1999. He obtained his master's degree in 2003 (*Representation of Antiquities in the Writings of Italian Humanists from the First Half of the 15th Century*) and his doctorate in 2007 (*Conservation Activities of Split Antiquarian Francesco Carrara*). His areas of interest are the history and theory of architectural conservation in Europe from the Renaissance to the present day, the history of antiquarian studies, and the problems of architectural reconstruction.

izv. prof. dr. sc. Damir Tulić

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci,
Rijeka

damir.tulic@gmail.com

Antika u venecijanskoj skulpturi 18. stoljeća na nekoliko primjera iz Hrvatske

U razdoblju ranog novog vijeka antika je gotovo sveprisutna u venecijanskoj skulpturi. U 16. stoljeću brojne su kipare inspirirala antička djela sačuvana u brojnim javnim i privatnim zbirkama. U 18. stoljeću jača interes za proučavanje antičke skulpture, što 1740. godine rezultira objavom dugo pripremane knjige *Dalle antiche statue Greche e Romane*, svojevrsnoga kompendija s ilustracijama brojnih grčkih i rimskih kipova koji se čuvaju u Biblioteci Marciani, ali i u gradskim privatnim zbirkama. Tih je godina u Veneciji dio kipara izravno inspiriranih antikom uzimao iz nje specifične elemente interpretirajući ih jezikom settecenta. Iz ovakvog kulturnog miljea u drugoj polovici 18. stoljeća nastat će se i neoklasicizam, dominantan u Europi na prijelomu iz 18. u 19. stoljeće. Cilj je upozoriti te stilski propitati i kontekstualizirati nekoliko skulptura u Istri i Dalmaciji, a koje su nastale u razdoblju od druge četvrtine 18. pa sve do početka 19. stoljeća. Riječ je o djelima uglednih venecijanskih kipara Giovannija Marchiorija, Francesca Gaija te Bartolomea Ferrarija.

Damir Tulić izvanredni je profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Diplomirao je 2005. povijest umjetnosti i povijest na Sveučilištu u Zadru, a doktorirao 2012. na Sveučilištu u Zagrebu. Područje njegovog interesa je umjetnost od 16. do 19. stoljeća s posebnim naglaskom na venecijansku skulpturu i altaristiku te slikarstvo, primijenjenu umjetnost, arhive i liturgiju. Dobitnik je nagrade DPUH „Radovan Ivančević“ za 2014.

Damir Tulić, PhD, associate professor

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Rijeka
damir.tulic@gmail.com

Antiquity in Venetian 18th-Century Sculpture on Several Examples from Croatia

In the Early Modern period, antiquity was practically omnipresent in Venetian sculpture. In the 16th century, numerous sculptors were inspired by works of art from classical antiquity, which were preserved in a plenitude of collections, both public and private. In the 18th century, interest in studying ancient sculpture grew stronger, and in 1740 it resulted in the publication of the long-prepared book *Dalle antiche statue Greche e Romane*. This important work is somewhat of a compendium with illustrations of numerous Greek and Roman statues kept in the Biblioteca Marciana, but also in the city's private collections. During those years in Venice, some sculptors were directly inspired by antiquity, taking specific elements from it that they then interpreted in the language of *settecento*. Neoclassicism was born from this cultural milieu in the second half of the 18th century and remained dominant in Europe at the turn of the 18th and 19th centuries. The presentation aims to warn about several sculptures in Istria and Dalmatia, which were created from the second quarter of the 18th to the beginning of the 19th century, questioning their style and providing them with a context. These works were executed by prominent Venetian sculptors Giovanni Marchiori, Francesco Gai, and Bartolomeo Ferrari.

Damir Tulić is an associate professor at the Department of Art History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka. He graduated in art history and history at the University of Zadar in 2005 and received his doctorate in 2012 at the University of Zagreb. His area of interest is art from the 16th to the 19th century with a special emphasis on Venetian sculpture and altar architecture as well as painting, applied arts, archives, and liturgy. He received the Society of Croatian Art Historians "Radovan Ivančević" Award in 2014.